

Sveriges ekonomi

Statistiskt perspektiv

Statistics Sweden

Statistiska centralbyrån

Ur innehållet:

Svagare arbetsmarknadsid 3

Den sjunkande produktionen hade under första kvartalet också en tydlig påverkan på arbetsmarknaden, bland annat som vikande sysselsättning och ökande arbetslöshet. Bruttonationalprodukten var första kvartalet i år 6,5 procent lägre än första kvartalet 2008 och den främsta orsaken till nedgången var den stora exportminskningen. Det innebar att Sverige tillhörde de länder i EU där BNP sjönk mest.

Mer analys av balansräkningarna behövssid 18

I makroekonomiska analyser negligeras ofta balansräkningen. Detta kan vara en orsak till att finanskrisens styrka och förlopp överraskat. De exceptionella förändringar som ägt rum i balansräkningarna under senare år hos främst den finansiella sektorn och företagen, men även hos hushållen, den offentliga sektorn och i utlandsställningen har inte uppmärksammats tillräckligt.

Hushållens skuldsättningsgrad mot smärtgränsensid 20

Hushållens skuldsättningsgrad har stigit till historiskt höga nivåer men låga räntor och god tillgång till bostadskrediter gör att en anpassning av skuldbördan kan dröja. Framöver finns det framför allt tre risker som kan drabba hushåll med mycket hög skuldsättningsgrad; fallande priser på bostadsmarknaden, stigande kostnader för boräntor och ökad arbetslöshet.

Nummer 2•2009

Innehåll

Sammanfattning	3
Internationell utblick	4
Export och import	5
Hushållens konsumtion	7
Bruttoinvesteringar	9
Näringsliv	12
Arbetsmarknad	14
Förmögenhet och sparande	18
Hushållens tillgångar och skulder	20
Nya tidsserier för finansräkenskaperna	25
Offentliga finanser	27
Summary	30

SCB-Indikatorer

Webbpublikationen SCB-Indikatorer utkommer omkring den första i varje månad (utom i augusti) och ger en översikt av konjunkturläget, baserad på de färskaste siffrorna. Du hittar den på www.scb.se. Välj Hitta statistik, Temaområden, Sveriges ekonomi, Konjunkturen, SCB-Indikatorer.

Sammanfattning

Svagare arbetsmarknad

Den sjunkande produktionen hade under första kvartalet också en tydlig påverkan på arbetsmarknaden, bland annat som vikande sysselsättning och ökande arbetslöshet. Bruttonationalprodukten var första kvartalet i år 6,5 procent lägre än första kvartalet 2008 och den främsta orsaken till nedgången var den stora exportminskningen. Det innebar att Sverige tillhörde de länder i EU där BNP sjönk mest. För EU totalt var nedgången 4,5 procent.

Det stora fallet i BNP kom redan under fjärde kvartalet i fjol då BNP sjönk från det föregående kvartalet med 5,0 procent, säsongrensat. Nedgången under första kvartalet i år var 0,9 procent, vilket alltså innebar en avsevärd dämpning av takten i nedgången. I detta sammanhang bör dock beaktas att de kraftiga svängningar i ekonomin som ägt rum under de senaste kvartalen medfört att stor försiktighet bör iaktas vid tolkningen av de säsongrensade talen. Relativt kraftiga revideringar av utfallen för de föregående kvartalen under 2008 har också skett sedan publiceringen av det fjärde kvartalet, som ett resultat av ändringar i säsongrensningmetoden. Framför allt har utfallet för fjärde kvartalet som en följd av detta reviderats ner kraftigt från ursprungliga -2,4 procent medan de föregående kvartalen under året nu visar en mer positiv utveckling än tidigare.

Den främsta orsaken till den ytterst svaga utvecklingen var den globala ekonomiska krisen och det därav följande bortfallet i den internationella efterfrågan. Nedgången i efterfrågan har drabbat inte minst investeringsvarorna, som är viktiga för många av de svenska exportföretagen. Exporten stod, beräknat med hänsyn tagen till importinnehållet, för omkring 70 procent av det totala efterfrågebortfallet i ekonomin. Framför allt var det fordonsexporten som tappade mycket kraftigt, liksom exporten av stål och metaller. Det finns också tecken som tyder på att den svenska exporten minskat mer än den totala världsexporten. Första kvartalet sjönk även tjänsteexporten. Minskningen var dock liten jämfört med varuexporten och exporten av tjänster höll fortfarande tillbaka nergången i den totala exporten. Även importen minskade starkt, om än inte i riktigt lika hög grad som exporten. Importfallet kan till stor del kopplas samman med såväl den allt svagare svenska investeringskonjunkturen som med den fallande hushållskonsumtionen och inte minst exportminskningen, eftersom även exporten har ett betydande importinnehåll. Försvagningen av kronan har förmodligen bidragit till den ökning som skett av utländska besökares inköp i Sverige och även bidragit till den påtagliga minskning som skett av den svenska konsumtionen utomlands.

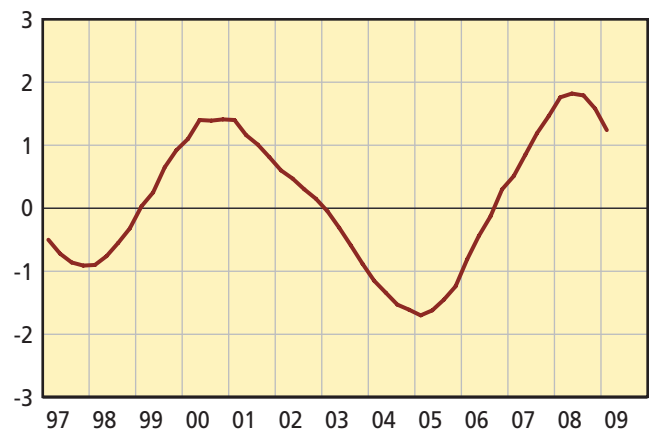
Den försiktighet som kunde iaktas hos hushållen redan under fjärde kvartalet kvarstod och hushållskonsumtionen

fortsatte som ett resultat av detta nedåt, trots en fortsatt god utveckling av den disponibla inkomsten. Resultatet blev, som var fallet även under det föregående kvartalet, ett mycket högt hushållssparande. Även investeringarna sjönk kraftigt. Tidigare utgjorde de leasingfinansierade investeringarna en motvikt, men det första kvartalet uppvisade även de en kraftig minskning. Samtidigt försvagades bostadsinvesteringarna mycket kraftigt – de sjönk med hela 24 procent. De offentliga investeringarna visade däremot upp en annan bild och steg med drygt 6 procent jämfört med nivån motsvarande kvartal föregående år.

De enda delarna av försörjningsbalansen som gav ett positivt bidrag till BNP-förändringen var den totala offentliga konsumtionen och de kommunala myndigheternas investeringar.

Sysselsättningsgap

Antal sysselsatta i förhållande till den långsiktiga trenden. Procent

Källa: Kortperiodisk sysselsättningsstatistik (KS)

Data t.o.m. första kvartalet 2009

Ett nytt drag i konjunkturbilden var att den svaga ekonomiska utvecklingen för första kvartalet också gav ett tydligt avtryck i utvecklingen på arbetsmarknaden. Sysselsättningen visade en påtaglig nedgång samtidigt som arbetslösheten steg markant. I båda fallen var utvecklingen mest ogynnsam för männen. Antalet varsel låg kvar på den mycket höga nivå som uppnåddes redan föregående kvartal och det finns indikationer på att en relativt stor andel av varslen i det svaga konjunkturläget som för närvarande råder också resulterar i uppsägningar. Samtidigt kan konstateras att sysselsättningsgapet fortfarande var positivt. Sysselsättningen låg under första kvartalet 1,2 procent över den trendmässiga nivån. Under den förra lågkonjunkturen var sysselsättningen – under första kvartalet 2005 – som lägst 1,7 procent lägre än den trendmässiga nivån.

Global lågkonjunktur

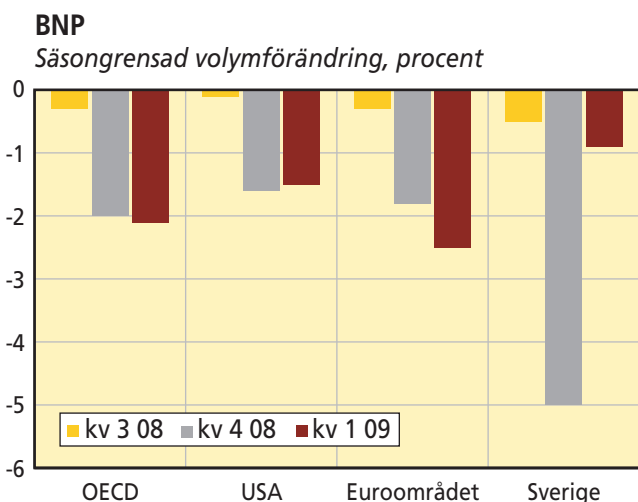
Den internationella konjunkturen fortsatte att rasa under första kvartalet i år i likhet med den utveckling som var under sista kvartalet förra året. BNP i OECD-området föll i oförminskad takt jämfört med kvartalet innan. Kina, Indien och andra länder utanför OECD gick däremot fortsatt ganska bra med en förhållandevis hög, men dock avtagande, tillväxttakt i BNP.

Förutom statistiken som visar på den svaga ekonomiska tillväxten för första kvartalet finns nu även viss statistik för andra kvartalet tillgänglig som överlag visar en inbromsning, vilket innebär att konjunkturen fortsatt att försvagas men inte faller lika brant som under sexmånadersperioden oktober–mars.

Finanskrisen har slagit särskilt hårt mot länder som är specialiserade på export av varor inom tillverkningsindustrin (exempelvis Japan, Tyskland och Sverige) eller varit nettoimportörer av kapital (exempelvis Baltikum).

Rekordfall för BNP

Sammantaget minskade OECD-områdets BNP med 2,1 procent första kvartalet jämfört med kvartalet innan, vilket är det största fallet i BNP sedan OECD-mätningarna startade 1960 och något djupare än kvartalet innan då BNP krympte 2,0 procent. Euroområdets BNP minskade 2,5 procent i kvartalstakt. Motsvarande nedgång för Japan var 4,0 procent och för USA 1,5 procent.

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. första kvartalet 2009

Den amerikanska ekonomin fortsatte alltså att krympa under första kvartalet i år. Minskningen avtog emellertid något och stannade på 5,7 procent uppräknat till årstakt enligt amerikansk standardmetod. Det var något bättre än under sista kvartalet förra året då ekonomin krympte med 6,3 procent, vilket då var det brantaste fallet sedan 1982. De två kvarta-

len sammantaget är det svagaste halvåret på över 50 år. En ljuspunkt för första kvartalet var att företagsvinsterna ökade med 3,4 procent jämfört med fjärde kvartalets minskning på 16,5 procent.

Den japanska bruttonationalprodukten fortsatte att falla brant under första kvartalet. BNP sjönk med 4,0 procent jämfört med fjärde kvartalet, vilket är ett något brantare fall än under sista kvartalet förra året då BNP sjönk med 3,8 procent. Nedgången i den japanska ekonomin är den största som någonsin noterats. Den exportberoende japanska ekonomin har drabbats hårt av omvärldens minskade efterfrågan på bland annat bilar och elektronik. Exporten föll 26 procent jämfört med kvartalet innan, samtidigt som importen "bara" minskade med 15 procent.

För Tyskland, euroområdets största ekonomi, minskade BNP med 3,8 procent jämfört med fjärde kvartalet i fjol. Även här var det den kraftiga nedgången för exportindustrin som låg bakom det svaga utfallet.

Arbetslösheten stiger nu snabbt i såväl USA och Japan som i Europa. Euroområdets arbetslöshet nådde i april 9,2 procent, vilket är den högsta under det senaste decenniet.

Stimulanspaket håller uppe Kinas BNP-tillväxt

För att motverka lågkonjunkturen har många länder sjösat stimulanpaket. Ett av de mest massiva är det kinesiska. Kinas snabbväxande ekonomi återhämtade sig också något under inledningen av året och växte med 6 procent på årsbasis. En bidragande orsak var stimulansåtgärderna som drog upp investeringarna med 28 procent första kvartalet.

Indiens BNP-tillväxt uppgick till 5,8 procent jämfört med motsvarande kvartal året innan. Det är samma tillväxttakt som för fjärde kvartalet i fjol.

Råvarupriser på väg upp igen

Svagare dollar, förväntningar om framtida inflation och vissa positiva indikationer gällande världsekonomin utveckling (exempelvis inköpschefsindex i Kina som visat tillväxt tre månader i rad) har fått råvarupriserna att stiga. Råolja, koppars och andra råvaror har under 2009 stigit en hel del från bottenivåerna. Brentoljan har gått upp med drygt 50 procent under årets fem första månader. I december var råoljepriset som lägst nere på 32 dollar/fat efter att som högst varit uppe i 147 dollar/fat förra sommaren. Ökade råvarupriser kan vara ett tecken på att konjunkturen håller på att vända uppåt.

Kontaktperson: Martin Daniels, 08-506 942 64

Export och import

Fortsatt ras i världshandeln

Den extrema nedgång som drabbade världshandeln i spåren av finanskrisen har slagit hårt mot svensk export. Även importen har krympt ordentligt vilket speglar en svag inhemsk efterfrågan. Importinnehållet är relativt högt för export- och investeringsvaror. Kronförsvagningen till trots ser Sverige ut att ha minskat sin andel av världshandeln.

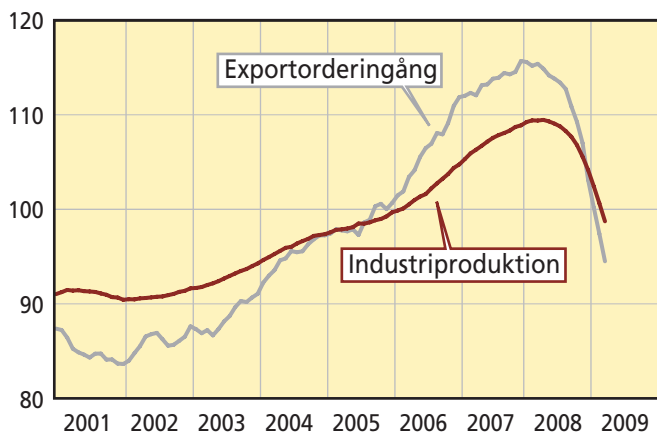
Summeringen av första kvartalets export- och importvolym i nationalräkenskaperna bekräftar den tunna utrikeshandel som tidigare publicerats som månatliga handelsvärden. Den svenska exporten har på ett år krympt med 16 procent i volym. Motsvarande volymminskning för importen uppgår till knappa 15 procent. Sverige som är en stor exportör av investeringsvaror till andra länder drabbas särskilt hårt i en lågkonjunktur med minskad riskvilja och försämrade finansieringsmöjligheter för nya investeringsprojekt. Investeringsvaror är den klart dominerande kategorin och utgjorde hela 40 procent av svensk export 2008. I flertalet viktiga exportländer har investeringarna minskat kraftigt, exempelvis i Tyskland där investeringarna minskade med 24 procent under första kvartalet i år jämfört med sista kvartalet förra året.

Konjunkturedgången är global

Av den på årsbasis fallande svenska bruttonationalprodukten svarade exportnettot för 30 procent (-2,0 procentenheter) av nedgången enligt det traditionella sättet att mäta BNP-bidrag. I det mer sofistikerade måttet för bidragsberäkning med importjusterade poster i försörjningsbalansen, vilket tydligare speglar det svenska exportberoendet, svarar exporten för över 70 procent (-4,7 procentenheter) av BNP-fallet första kvartalet.

Industriproduktion och exportordergång

Fasta priser, 12-månaders glidande medelvärde. Index 2005=100 i ursprungsserien

Källa: Reuters Ecowin

Data t.o.m. mars 2009

Varuexportvolym och exportordergång

Index 2000=100

Källa: Utrikeshandelstatistiken

Data t.o.m. första kvartalet 2009

Den drastiskt uteblivna internationella efterfrågan har verkligen också agerat sänke åt svensk industriproduktion. Sverige som litet exportberoende land har alltid tvingats dra ner på produktionen och anpassa lagerstockarna i tider av minskad internationell efterfrågan. Den bransch som tappat mest är fordonsindustrin som mer än halverat exporten under första kvartalet i år jämfört med motsvarande kvartal föregående år. Exporten av personbilar föll något mer än lastbilarna. Övriga produkter som haft en svag exportutveckling under första kvartalet är maskiner, metaller och mineraler. De branscher som klarade sig förhållandevis bra och redovisade ökade exportvolym var läkemedel och livsmedel. För elektrovaror (inklusive telekom) och skogsvaror minskade exportvolymerna något under första kvartalet, men betydligt mindre än genomsnittet för den totala varuexporten.

Bytesförhållandet i uppåtgående trend

Bytesförhållandet mellan export- och importpriser eller terms of trade som det ofta benämns, förbättrades förhållandevis mycket under sista kvartalet förra året. Bakom förbättringen låg fallande importpriser. Råvarupriserna föll generellt tillbaka under perioden och i synnerhet priset på råolja. Terms of trade har visat en uppåtgående trend sedan bottennoteringarna under 2006. Senaste kvartalet skedde en marginell försämring men inga slutsatser kan dras av en förändring under ett enstaka kvartal. I nästa nummer av Sveriges ekonomi kommer en mer genomträngande analys av Sveriges terms of trade.

Terms of trade

Exportpriser/importpriser i Nationalräkenskaperna

Källa: Nationalräkenskaperna Data t.o.m. första kvartalet 2009

Svagare krona inget lyft för exportindustrin

De svenska exportföretagen har via kronförsvagningen på 16 procent från september till mars mätt med TCW-index fått en konkurrensfördel på den internationella marknaden. Kronförsvagningen ser inte ut att ha genererat ökade marknadsandelar mätt som Sveriges andel av världsmarknadsexporten, utan andelen har snarare minskat. En av flera möjliga orsaker till detta är sannolikt Sveriges exportsammansättning mot industrinäringar som drabbats särskilt hårt av konjunkturnedgången, exempelvis fordonsindustrin, maskiner och andra investeringsvaror.

Sveriges andel av världsmarknadsexporten

Svensk export omräknat till US-dollar med respektive månads slutkurs. Procent

Källa: Reuters Ecowin Data t.o.m. februari 2009

Låg kronkurs lockar turister

Den del av tjänsteexporten som består av utländska besökares inköp i Sverige (som mäts via valutaväxlingar) ökade på årsbasis drygt 10 procent första kvartalet i år. Den förhållandevis stora ökningen bör ha samband med kronförsvagningen som började under hösten förra året och pågick fram till och med utgången av första kvartalet.

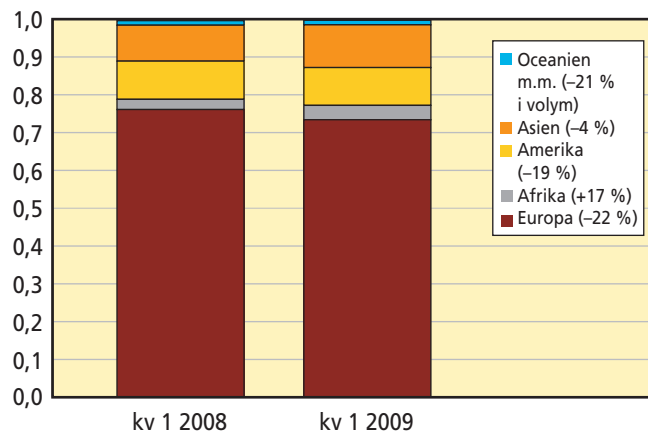
EU-handeln minskade

Kriser ger ofta upphov till nya handelsmönster, så även

denna gång. Kollapsen i världshandeln har slagit hårdast mot den svenska exporten till Västeuropa och USA. Europas andel minskade med närmare 3 procentenheter till 73 procent första kvartalet i år. Även Amerikas andel minskade något efter en exportminskning på 19 procent, vilket är något mindre än Europas exportminskning på 22 procent.

Sveriges export fördelad på världsdelar

Andelar

Källa: Utrikeshandelsstatistiken

Högre andel till tillväxtmarknader

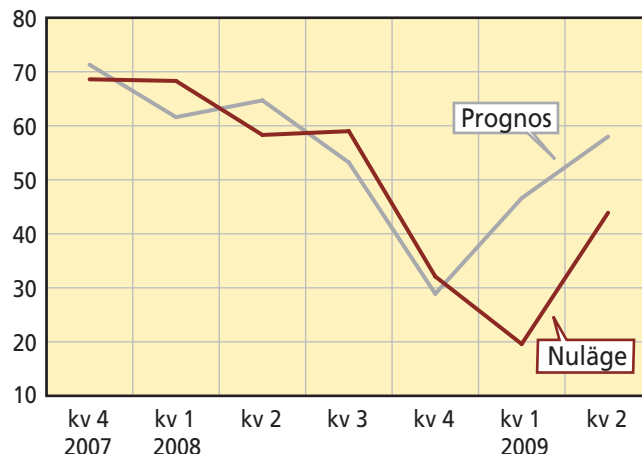
På grund av att den svenska exporten minskat särskilt till Västeuropa och USA så ökar den andel som exporteras till Asien och Afrika. Exporten till Afrika har ökat med 17 procent under det senaste året. Exporten till Asien minskade visserligen med 4 procent, men Kinaexporten ökade hela 17 procent främst till följd av telekomvaror (och andra elektroprodukter) som mer än dubblerades.

Exportcheferna ser ljuset!

De svenska exportcheferna ger en ljusare bedömning av den egna exportförsäljningen enligt exportchefsindex¹ för andra kvartalet. Nulägesbedömningen visade en klar förbättring jämfört med första kvartalet. För de närmaste månaderna säger prognosen att exportförsäljningen åter ska visa tillväxt.

Bedömning av exportförsäljningen

Över 50 betyder tillväxt

Källa: Exportchefsindex

Data t.o.m. andra kvartalet 2009

Kontaktperson: Martin Daniels, 08-506 942 64

¹ Exportchefsindex, EMI, produceras kvartalsvis av SCB på uppdrag av exportrådet.

Hushållens konsumtion

Återhållsamma hushåll

Trots att hushållens reala disponibla inkomster ökade med 3,0 procent det första kvartalet 2009 minskade konsumtionsvolymerna med lika mycket. Det var främst lägre räntekostnader och lägre inkomstskatt samt ökat uttag av pensioner som låg bakom de höjda disponibla inkomsterna. Sparkvoten, exklusive premie- och tjänstepensioner, var 11,3 procent vilket var den högsta på 15 år.

Högre disponibel inkomst trots mindre arbetsinsats

Även om både antal arbetade timmar och antal sysselsatta minskade det första kvartalet 2009, med 1,5 respektive 1,2 procent, ökade hushållens¹ disponibla inkomster. Hushållens disponibla inkomster beräknas som summan av inkomst från tjänst, sammansatta förvärvsinkomster, kapitalinkomstnetto samt nettotransfereringar. De disponibla inkomsterna ökade nominellt första kvartalet 2009 med 6,1 procent jämfört med det första kvartalet 2008. Justerat för inflationen² ökade de reala disponibla inkomsterna med 3,0 procent. Bakom ökningen av de disponibla inkomsterna låg de lägre räntekostnaderna, ökade pensionsutbetalningar samt införandet av regeringens tredje jobbskatteavdrag.

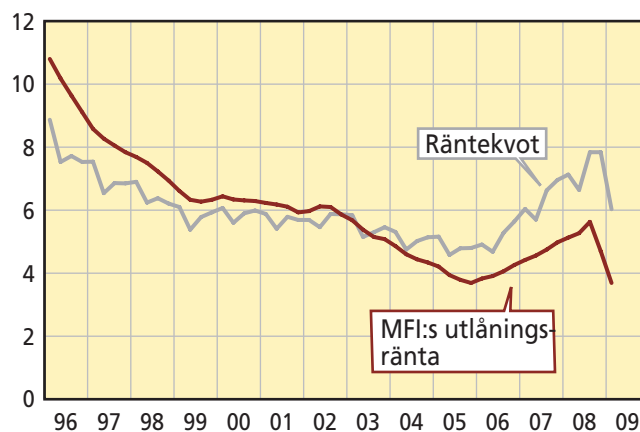
Jämfört med år 2000 har hushållens lånestock mer än fördubblats. Lånestocken³ ökade från 1 052 miljarder första kvartalet 2000 till 2 363 miljarder första kvartalet 2009. De disponibla inkomsterna ökade inte i samma takt. Under samma period steg de med 44 procent. Förklaringen till de stora låneökningarna ligger istället i fastighetspriserna som ökade med 87 procent mellan åren 2000 och 2008. Tillsammans med prisutvecklingen har även nyproduktion av småhus och bostadsrätter samt ombildandet av hyresrätter till bostadsrätter gett hushållssektorn ett ökat upplåningsbehov.

Räntekostnaderna som andel av den disponibla inkomsten, den så kallade räntekvoten, låg fram till första kvartalet 2003 under räntenivån⁴, därefter över. Den höga initiala nivån 1996 är en följd av bankkrisen 1993. Det som förklarar diskrepansen de senaste åren är hushållens ökade upplå-

ningsbehov. Finanskrisen i höstas ligger bakom räntornas och räntekvotens dramatiska fall.

Räntekvot och ränta

Hushållens räntekvot jämfört med dess genomsnittliga ränta. Procent

Källa: Nationalräkenskaperna och finansräkenskaperna
Data t.o.m. första kvartalet 2009

Räntekostnaden ingår dock inte som en del av hushållens konsumtionsutgifter i BNP-beräkningarna annat än som den avgift hushållen betalar banken för tjänsten (FISIM). Däremot påverkar den konsumtionsutrymmet.

Det tredje steget i regeringens jobbskatteavdrag infördes den 1 januari 2009. Förvärvsinkomsterna i löpande priser ökade med 5 miljarder kronor eller 1,7 procent första kvartalet, vilket var lika mycket som minskningen av inkomstskatten. Förutom att de som arbetade fick mer i plånboken ökade även transfereringsinkomsterna till hushållen. Det är främst utbetalningarna av ålderspensionen som ökat. På ett år har denna post ökat med 9,2 procent. Det förklaras av att inkomstindex som ligger till grund för beräkningarna av pensionsnivån ökade med 6,2 procent från ifjol samt av demografiska faktorer. De högre nettoinkomsterna bidrog dock inte till högre konsumtion. Istället sköt sparkvoten i höjden. Exklusive premie- och tjänstepensionerna låg sparkvoten på hela 11,3⁵ procent första kvartalet 2009. Det kan jämföras emot första kvartalet i fjol då motsvarande kvot var 5,8 procent och 2007 då den låg på 3,8 procent.

Har hushållskonsumtionen bottenat?

Hushållen var fortsatt sparsamma första kvartalet 2009. Konsumtionsutgifterna minskade med 3,0 procent i volym jämfört med första kvartalet 2008. Det är i linje med fjärde kvartalet 2008 då konsumtionen minskade med 3,4 procent. Bidraget till BNP-utvecklingen var -1,4 procentenheter. Exklusive hushållens icke vinstdrivande organisationer (HIO)⁶ var konsumtionsminskningen 3,2 procent.

1 Inklusive hushållens ideella organisationer, HIO.

2 Som deflator används kvartalsvis implicit prisindex för hushållens konsumtionsutgifter.

3 Exklusive hushållens icke vinstdrivande organisationer, HIO.

4 MFI:s genomsnittliga utlåningsränta till svenska hushåll inkl. HIO., samtliga lån, per den sista i respektive period.

5 Inklusive premie- och tjänstepensionerna låg sparkvoten på 16,1 procent.

6 Om inget annat anges definieras hushåll hädanefter som exklusive HIO.

Säsongrensat och jämfört med närmast föregående kvartal minskade hushållens konsumtionsutgifter första kvartalet 2009 med 0,4 procent. Konsumtionsnedgången har dämpats och var inte lika kraftig som andra halvåret 2008. Då minskade konsumtionen säsongrensat från andra till tredje kvartalet med 0,7 procent och mellan det tredje och fjärde med 1,1 procent. Detaljhandelsindex (DHI), som i och för sig bara inkluderar cirka 35 procent av hushållskonsumtionen, visade i april en konsumtionsuppgång för både dagligvaruhandeln och sällanköpsvaruhandeln. Detaljhandeln totalt ökade med 5 procent kalenderkorrigerat i fasta priser jämfört med april 2008.

Sparsamma konsumenter

Hushållen har blivit försiktigare med sina inköp. Det är många varugrupper som påverkats av den vikande efterfrågan. Det som bidrog mest till konsumtionsfallet det första kvartalet var återigen inköpen av bilar. Bilinköpen står för 18 procent av varugruppen transporter men för endast 2 procent av hushållens totala konsumtionsutgifter. Anledningen till att den ofta nämns i samband med utvecklingen av hushållskonsumtionen är att inköp av bilar är en väldigt konjunkturkänslig utgiftspost. Totalt minskade inköpen av bilar med 32 procent i volym och hela utgiftsposten transporter bidrog negativt med 1,2 procentenheter till konsumtionsfallet.

Hushållens konsumtion första kvartalet 2009

	Andel av hushållens konsumtion, %	Volymförändring, jmf med kv 1 08, %	Bidrag till hushållens konsumtionsökning, procentenheter
Livsmedel och alkoholfria drycker	13	-3,0	-0,4
Alkoholhaltiga drycker och tobak	3	3,7	0,1
Kläder och skor	4	-2,4	-0,1
Boende	30	1,1	0,3
Möbler m.m.	5	-5,3	-0,3
Hälsa- och sjukvård	4	8,7	0,3
Transporter	11	-10,0	-1,2
Post och telekommunikationer	3	2,7	0,1
Rekreation och kultur	11	-2,5	-0,3
Utbildning	0	4,1	0,0
Restauranger, hotell	6	-2,9	-0,2
Övriga varor och tjänster	11	-0,6	-0,1
Total konsumtion i Sverige	101	-1,6	-1,6
Därav utländska besökares konsumtion i Sverige	-6	10,6	-0,6
Därav svenskars konsumtion i Sverige	95	-2,3	-2,3
Svenskars konsumtion utomlands	5	-20,3	-1,0
Svenska hushålls totala konsumtion	100	-3,2	-3,2

Källa: Nationalräkenskaperna

Det fanns dock varugrupper som ökade i fasta priser. Sport- och fritidsartiklar är en sådan grupp med en högre efterfrågan, liksom tobak som ökade med 7 procent efter en nedåtgående trend de sista åren. Även resor med järnväg och kollektivtrafik ökade i volym. Svagare efterfrågan, efter ett starkt första kvartal 2008, hade charterresandet med en nedgång på 2,6 procent. Reguljärflyg, som är en mindre post än charter, minskade än mer, med 14 procent. Det finns en substitutionseffekt hos hushåll från resor med flyg och bil till resor med järnväg och kollektivtrafik.

Svenska hushålls konsumtion i utlandet minskade med hela 20 procent då deras köpkraft försvagades betydligt under perioden. Utländsk valuta, mätt med TCW-indexet, blev nära 15 procent dyrare på ett år. Kronförsvagningen gjorde det samtidigt billigare för utländska besökare att konsumera i Sverige.

Det var inte bara de mer konjunkturkänsliga branscherna möbler, fordon, hotell och restaurang samt rekreation och kultur som minskade. Dessutom minskade hushållens inköp av varor och tjänster som inte är lika känsliga för konjunktursvängningar, som boende och livsmedel.

I löpande priser ökade inköpen av livsmedel med 2,2 procent, samtidigt som priserna ökade med 5,1 procent. Det var varor med högt importinnehåll, som grönsaker, frukt och kaffe som steg mycket i pris till följd av den svagare kronan. Livsmedelskonsumtionen minskade i volym med 3,0 procent. Det är ovanligt att hushållen drar ner på livsmedelsinköpen. Sedan 1993 har det endast hänt under fyra enskilda kvartal tills förra året. Nu har de senaste fyra kvartalen visat på lägre livsmedelskonsumtion i fasta priser.

Anledningen till att den totala bostadsposten inklusive energi ökade är att första kvartalet i år var kallare än första kvartalet 2008, vilket bidrog till att uppvärmningskostnaderna steg.

Kontaktperson: Caroline Ahlstrand, 08-506 943 33

Bruttoinvesteringar

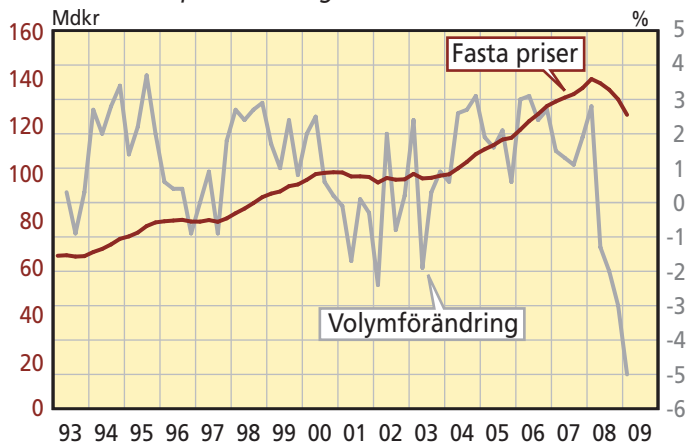
Accelererande investeringsfall

De fasta bruttoinvesteringarna föll dramatiskt under första kvartalet, en fortsättning på den accelererande minskningstakten under de tre föregående kvartalen. Under fjärde kvartalet agerade maskinleasing – och i viss mån om- och tillbyggnader av bostäder – broms i nedgången, men nu kunde de inte längre stå emot den ihållande efterfrågeminskningen inom näringslivet. Investeringarna drogs framförallt ned av kapitaltypen maskiner och av tjänstesektorn. Fallet i efterfrågan på maskininvesteringar förstärktes av importerade prisökningar.

Den drastiska internationella efterfrågenedgången i spåren av finanskrisen, sjunkande kapacitetsutnyttjande och minskat bostadsbyggande efter flera goda år gör att investeringarna nu har minskat under ett helt år. Det betyder att den rekordlånga uppgångsfasen i de fasta bruttoinvesteringarna bröts efter första kvartalet 2008, mätt som förändring från kvartalet innan, och takten i nedgången har därefter tilltagit för varje kvartal. För första kvartalet 2009 tog nedgången fart ordentligt och investeringarna minskade med 5 procent, den kraftigaste nedgången under perioden 1994 och framåt.

Totala fasta bruttoinvesteringar

Volymförändring från föregående kvartal samt nivå i fasta priser. Säsongsrensade värden

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. första kvartalet 2009

På grund av problem med säsongrensningen för fjärde kvartalets nationalräkenskaper har bilden av investeringarna ändrats betydligt jämfört med publiceringen i februari. De säsongrensade uppgifterna visar nu ett betydligt snabbare förlopp i vändningen och investeringarna började minska redan under andra kvartalet 2008 efter att ha ökat kraftigt under första kvartalet 2008. Sedan dess har takten i nedgången tilltagit för varje kvartal. Förutom kraften i nedgången det senaste kvartalet är det även längden på nedgångsperioden (fyra kvartal i rad) som är anmärkningsvärd. Vid tidigare konjunktunedgångar sedan 1993 har det rört sig om högst ett kvartal med kraftiga minskningar som i stort sett bara har orsakat platåer på investeringskurvan

medan den senaste nedgången redan har gett upphov till ett betydande fall i investeringsnivån.

Maskinleasing vände abrupt nedåt

Även jämfört med motsvarande kvartal 2008 var nedgången den i särklass största sett till perioden från 1994. Påverkan på BNP-förändringen var enligt de importjusterade beräkningarna -1,2 procentenheter, betydligt mindre än de -2,6 procentenheter som de traditionella, ej importjusterade, beräkningarna visade. Skillnaden mot fjärde kvartalet 2008 då investeringsnedgången var relativt måttlig, var att de tidigare motverkande faktorerna i nedgången – framför allt maskinleasing samt om- och tillbyggnad av småhus – den här gången inte höll emot.

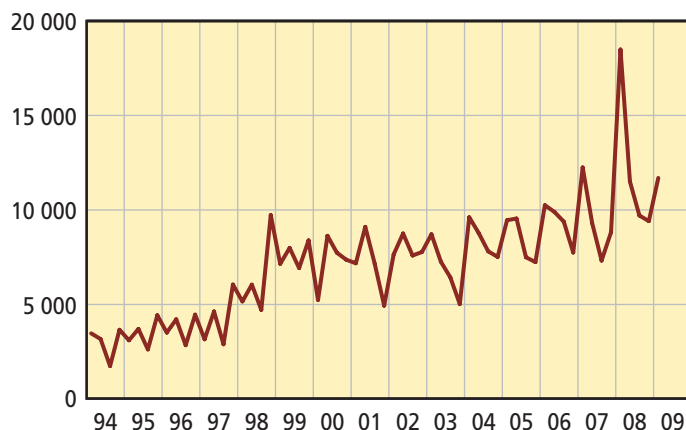
Under första kvartalet 2009 föll såväl maskininvesteringarna som maskinleasingen kraftigt, detta efter att maskinleasing hade ökat mycket kraftigt under större delen av 2008. De totala maskininvesteringarna, inklusive leasing, låg bakom två tredjedelar av investeringsnedgången medan bostäder stod för den sista tredjedelen.

Nedgången i maskinleasing såväl som i övriga maskininvesteringar kan till viss del kopplas till det dramatiska fallet i industrins kapacitetsutnyttjande under första kvartalet. Då större delen av maskinleasingen utgörs av bilar, som används såväl inom industrin som inom tjänstesektorn, kan en hel del av denna nedgång dock även hänföras till tjänstesektorn (se vidare under branschavsnitt nedan). Av de 4,8 procentenheter som maskinleasingen drog ner de totala investeringarna stod billeasingen för 3,3 procentenheter.

Det är också värt att påpeka att under jämförelsekvartalet, första kvartalet 2008, var nivån på maskinleasing extremt hög vilket har förstärkt fallet under inledningen av 2009. Mellan första kvartalet 2007 och samma kvartal 2008 steg maskinleasingen med 51 procent från en redan hög nivå.

Maskinleasing inklusive bilar

Miljoner kronor, fasta priser

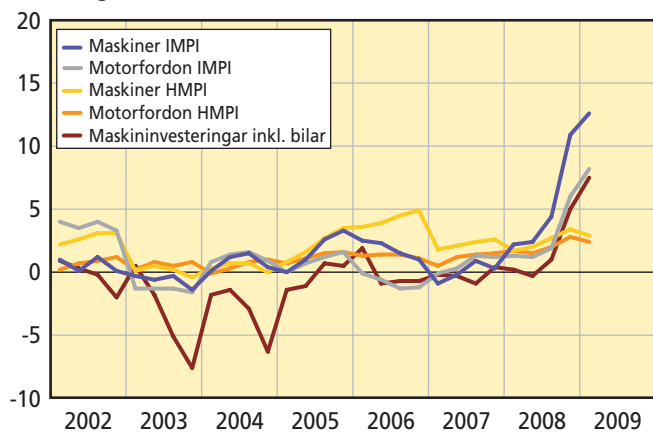
Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. första kvartalet 2009

Det dramatiska efterfrågebortfallet och den efterföljande lägstanoteringen i kapacitetsutnyttjandet har effektivt lagt sordin på efterfrågan av investeringsvaror. En ytterligare faktor som har förstärkt oviljan till att nyinvestera är priserna på maskiner och motorfordon som har ökat betydligt mer än normalt under de två senaste kvartalen jämfört med den genomsnittliga nivån året innan. Producentpriserna, även om de inte är helt jämförbara, visar en avsevärd skillnad i prisutvecklingen för dessa varor mellan import- respektive hemmamarknadspriser under fjärde och första kvartalet. Stegningen i prisökningstakten för importpriserna sammanfaller, med viss eftersläpning, med kronförsvagningen. Uppenbarligen har denna effekt vägt tyngre än den prisdämpande effekten från efterfrågebortfallet.

Implicitprisindex, importprisindex (IMPI) och hemmamarknadsprisindex (HMPI)

Procentuell utveckling från genomsnittlig nivå föregående år

Källa: Nationalräkenskaperna och Producentprisindex Data t.o.m. första kvartalet 2009

Tjänstesektorn dominerar investeringsfallet

Investeringarna per bransch visar att tillverkningsindustrins effekt på den totala investeringsutvecklingen stannade vid i sammanhanget måttliga -2,2 procentenheter. Detta skedde trots industrins kraftiga produktionsbortfall och fallande kapacitetsutnyttjande. Nedgången i maskininvesteringar och maskinleasing kan också vid en första anblick tyckas mest bestå av maskiner för varuproduktion och skulle därmed främst vara kopplat till nedgången inom tillverkningsindustrin. En närmare titt på vad dessa kapitaltyper innehåller visar dock att de till stor del består av bilar – där även lastbilar, bussar och släpfordon ingår. Dessutom ingår även inventarier och kontorsapparater – kapitaltyper som lika väl kan kopplas till tjänstesektorn. Tas dessutom den betydande nedgången i bostadsinvesteringarna med i beräkningarna är det inte så överraskande att stora delar av investeringsnedgången under första kvartalet skedde inom tjänstesektorn.

Såväl företagstjänster som övrig fastighetsförvaltning samt småhus och fritidshus var branscher som var för sig bidrog till investeringsfallet i samma utsträckning, eller mer, som hela tillverkningsindustrin. Till detta kom även kraftiga nedgångar inom parti- och detaljhandeln samt byggindustrin som tillsammans också påverkade mer än tillverkningsindu-

strin. Liksom inom industrin är det efterfrågan, här mätt som produktion, på dessa branschens produkter som har börjat slå mot investeringarna. Framförallt inom företagstjänsterna och handeln har produktionen varit svag och minskat kraftigt de senaste kvartalen.

Några få branscher bibehöll – eller ökade – dock investeringsnivån något, men bidragen till den totala investeringsutvecklingen var marginella. De offentliga investeringarna, främst i form av vägar, gav däremot ett positivt bidrag på 0,8 procentenheter, men det räckte inte långt som motvikt till näringslivets nedgång.

Investeringar per bransch första kvartalet 2009

	Volymförändring från motsvarande kvartal föregående år kv 1 08, %	Bidrag till totala investeringsutvecklingen, procentenheter
Jordbruk och jakt	-6,6	-0,1
Skogsbruk	-2,3	0,0
Fiske	-3,3	0,0
Utvinning av mineral	5,7	0,1
Tillverkning	-14,7	-2,2
El-, gas- och värmeverk	0,2	0,0
Vattenverk, reningsverk	2,7	0,0
Byggindustri	-37,4	-1,7
Parti- och detaljhandel	-20,8	-1,7
Hotell- och restaurang	-18,1	-0,2
Järnvägsbolag	86,4	0,3
Övriga landtransportföretag	-13,4	-0,4
Rederier	-52,3	-0,2
Flygbolag	-184,8	-0,3
Serviceföretag till transportföretag	9,6	0,1
Post- och budbilsföretag	-36,1	-0,2
Telekommunikationsföretag	-18,3	-0,5
Kreditinstitut och försäkringsbolag	-3,9	-0,1
Småhus och fritidshus	-18,7	-2,3
Övrig fastighetsförvaltning	-23,1	-2,8
Företagstjänster och uthyrning	-25,4	-2,2
Utbildning och vård	-16,3	-0,6
Ofördelat	-5,1	0,0
Varuproducenter totalt	-13,2	-4,0
Tjänsteproducenter totalt	-19,2	-11,1
Totala näringslivet	-17,2	-15,1
Offentlig sektor	5,6	0,8
Totala fasta bruttoinvesteringar	-14,3	-14,3

Källa: Nationalräkenskaperna

Investeringskvoten föll tillbaka

Efter det att investeringskvoten under de senaste åren har dragits upp till en i stort sett genomsnittlig europeisk nivå föll den tillbaka under första kvartalet jämfört med motsvarande kvartal föregående år för första gången sedan första kvartalet 2004. Tendensen inom EU är visserligen densamma som i Sverige, men Eurostats senaste publicering av nationalräkenskaperna i början av juni visar att kvoten föll betydligt mindre i EU-området som helhet än i Sverige. Det är dock noterbart att kvoten sjönk kraftigt i Tyskland, Sveriges största handelspartner, under första kvartalet.

Dystra investeringsplaner

Med ett överflöd av ledig kapacitet inom industrin och med stor osäkerhet om utvecklingen inom tjänstesektorn är

den dystra bilden av investeringsåret 2009 inte så konstig. Näringslivets investeringsplaner, enligt investeringsenkätens majpublicering, visar att energisektorn samt transport och magasinering är de enda branscher som räknar med en volymökning av investeringarna under 2009. Kvartalsfördelningen av dessa planer visar dessutom att första kvartalet inte var kulmen på investeringsnedgången utan bara inledningen. En klar majoritet av branscherna räknar med att investeringsnivån, mätt i löpande priser, kommer att sjunka ytterligare, och i en snabbare takt, under fortsättningen av 2009. Näringslivets mörka bild stöds även av Konjunkturbarometern där en rekordhög andel av tillverkningsindustrin uppger att produktionskapaciteten är för stor.

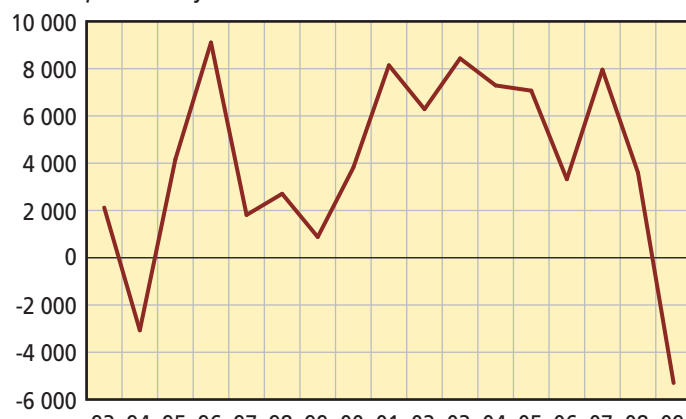
Fortsatt negativ lagereffekt

Lagerinvesteringarna fortsatte att påverka BNP-utvecklingen negativt. Enligt beräkningar som justerar för importinnehåll drog lagren ner BNP med 1 procentenhet. Det var dock något mindre än vad de ordinarie beräkningarna visade. Liksom under fjärde kvartalet 2008 var det framförallt industrins lager av produkter i arbete och färdigvaror som förstärkte BNP-fallet och tillsammans med handelns lager stod de för mer än hela den negativa lagereffekten på BNP-förändringen. Industrins lager av produkter i arbete och färdigvaror avvek från säsongsmönstret för första kvartalet och uppvisade en neddragning för andra gången på 17 år. Motsvarande kvartal föregående år skedde istället en lageruppbyggnad och det är omslaget mellan dessa två förändringar som har gett upphov till den stora negativa tillväxteffekten. Då industriproduktionens dramatiska fall

har fortsatt även under första kvartalet slår det automatiskt mot lagertyperna produkter i arbete och färdigvaror och avviken från säsongsmönstret är i det perspektivet inte förvånande. Lagerpåverkan på BNP mildrades något av att de övriga lagertyperna, bland annat industrins lager av insatsvaror, genomgående hade en svagt positiv inverkan på BNP-utvecklingen.

Lagerförändring inom kvartalet för produkter i arbete och färdigvaror

Endast kv 1 respektive år, fasta priser. Miljoner kronor

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. första kvartalet 2009

Kontaktperson: Tomas Thorén, 08-506 941 46

Bidrag till BNP-förändringen

Första kvartalet 2009 sjönk BNP 6,6 procent (ej kalenderkorrigerat). Volymutvecklingen mellan första kvartalet 2008 och första kvartalet 2009 för de olika delarna av försörjningsbalansen och deras påverkan på BNP-förändringen framgår av tabellen nedan.

Bidrag till BNP-förändringen från olika poster i försörjningsbalansen första kvartalet 2009

	Volymförändring, procent	Bidrag, procentenheter Traditionell metod	Importjusterat
BNP	-6,6	.	.
Hushållens konsumtion	-3,0	-1,4	-0,5
Offentlig konsumtion	2,3	0,6	0,7
Invest. i maskiner m.m.	-16,7	-1,8	-0,6
Byggnadsinvesteringar	-10,5	-0,8	-0,6
Lager o värdeföremål	.	-1,2	-1,0
Export	-16,2	.	-4,7
Import	-14,8	.	.
Nettoexport	-24,5	-2,0	.

Den första bidragskolumnen visar bidragen från de olika komponenterna i försörjningsbalansen enligt den traditionella redovisningen, där ingen korrigering gjorts för importinnehållet i de olika komponenterna. Efterfrågan inom varje komponent avser dock till viss del importerade varor. Med hjälp av input/outputtabellerna för år 2005 och de importrelationer som redovisas där kan justeras för importinnehållet i efterfrågan!. Den modifierade be-

räkningen visar med stor tydlighet att exporten är den komponent i försörjningsbalansen som har störst återhållande effekt på BNP-utvecklingen. Den står för omkring 70 procent av BNP-fallet.

En motsvarande beräkning kan även göras för BNP från produktionssidan. Då beräknas det bidrag som de olika branscherna ger till förändringen av det totala förädlingsvärdet. Varuproduktionen stod för nästan 70 procent av BNP-förändringen och merparten kan hänföras till tillverkningsindustrin. Tjänsteproduktionen svarade för drygt 20 procent av fallet i BNP. Tabellen omfattar hela ekonomin vilket innebär att tjänsteproduktionen inkluderar offentlig produktion och hushållens icke vinstdrivande organisationer.

Bidrag till BNP-förändringen från några olika branschaggregat

Procentenheter

Varuproduktion	-4,5
– därav tillverkningsindustri	-4,0
– därav byggindustri	-0,2
Tjänsteproduktion	-1,6
– därav handel, hotell o. restauranger	-0,7
Totalt FV	-6,1
Produktskatter	-0,5
Subventioner	0,0

1 För mer information om dessa kalkylmetoder, se Sveriges ekonomi – statistiskt perspektiv nr 1 2007.

Tjänsteproduktionen har stabiliserats

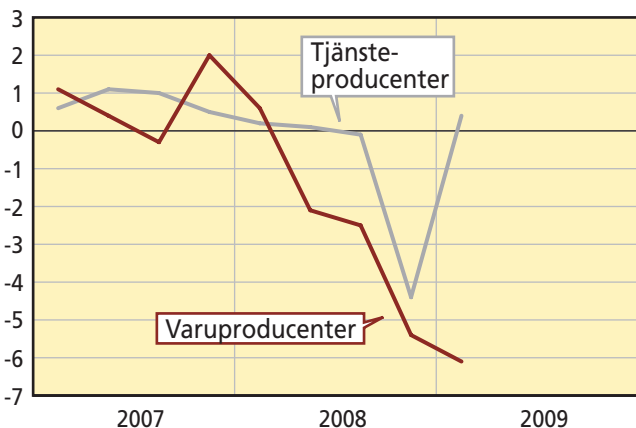
Det dramatiska fallet i näringslivets produktion under det fjärde kvartalet 2008 har för den varuproducerande delen fortsatt i oförminskad takt även under det första kvartalet 2009. Tjänsteproduktionen har stabiliserats, men på en lägre nivå än tidigare. För tjänstebranscherna var det bara fråga om ett enda kvartal med kraftigt fallande produktion. Bakgrunden till det fortsatta raset i varuproduktionen, och främst då industrin, är den mycket svaga efterfrågan och den fortsatt kraftiga lageravvecklingen.

Industrins produktionsfall har accelererat

Varuproduktionens förädlingsvärde har minskat fyra kvartal i rad, och det med allt större tal. Tjänsteproduktion har däremot försvagats mycket långsammare och bara upplevt ett kvartal med ett kraftigt produktionsfall, nämligen det sista kvartalet 2008. Det första kvartalet 2009 är tillväxttakten åter uppe på de i och för sig svaga talen från slutet av 2007.

Förädlingsvärde i de varu- och tjänsteproducerande branscherna

Procentuell förändring jämfört med föregående kvartal. Säsongsrensade värden

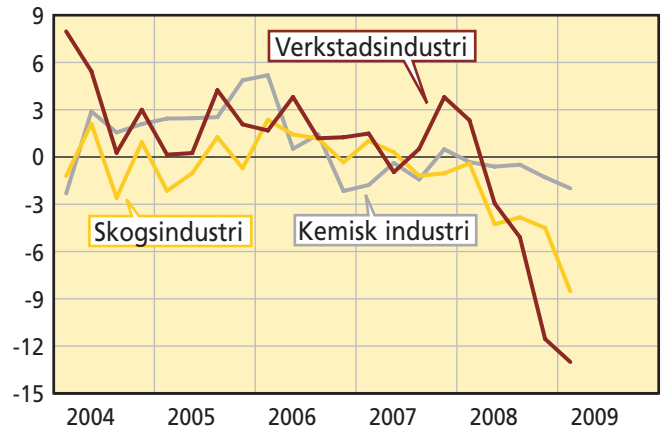
Källa: Nationalräkenskaperna Data t.o.m. första kvartalet 2009

Utvecklingen av de stora branschaggregaten är dock inte enhetlig. Som framgår av nedanstående diagram så är det verkstadsindustrin som fallit i särklass mest. Från att ha växt med kring 2 procent per kvartal så har de två sista kvartalen 2008 och det första kvartalet 2009 inneburit en historiskt sett unikt minskad produktion. Det är speciellt under det första kvartalet 2009 som nedgången accelererat på grund av att inte bara bilindustrin utan även maskinindustrin fallit kraftigt.

Hela den kemiska industrin har haft en svagt negativ utveckling under nästan två års tid, men den har hållit upp produktionen väl jämfört med andra delar av industrin. Produktionen i skogsindustrin har haft en för de flesta industribranscher normal utveckling – produktionen har krympt i accelererande takt men inte lika snabbt som verkstadsindustrin.

Förädlingsvärde för tre industribranscher

Procentuell förändring jämfört med föregående kvartal. Säsongsrensade värden

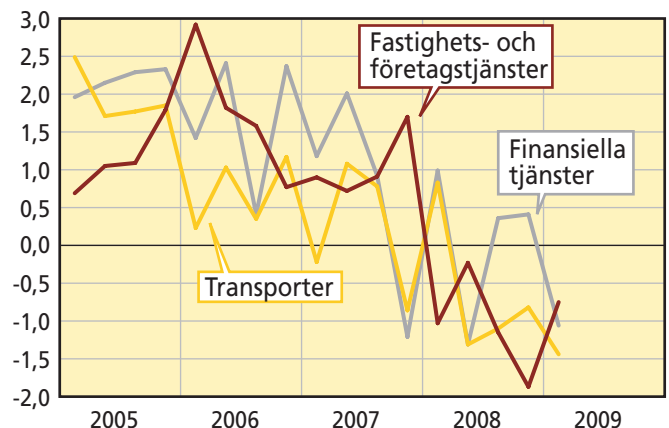
Källa: Nationalräkenskaperna Data t.o.m. första kvartalet 2009

Olika utveckling för tjänstebranscherna

Såväl transportsektorn som företagstjänsterna inklusive fastighetsbranschen har skuggat industrins utveckling även om deras produktionsminskningar är väsentligt mindre dramatiska. Tillväxttakten för dessa branscher har successivt fallit från slutet av 2007. En förbättring av deras efterfrågan förutsätter en stabilisering av industriproduktionen vilken definitivt inte har ägt rum under det första kvartalet 2009. De finansiella branscherna har haft en mer ryckig utveckling även om den också i stort sett har varit negativ.

Förädlingsvärde för tre tjänstebranscher

Procentuell förändring jämfört med föregående kvartal. Säsongsrensade värden

Källa: Nationalräkenskaperna Data t.o.m. första kvartalet 2009

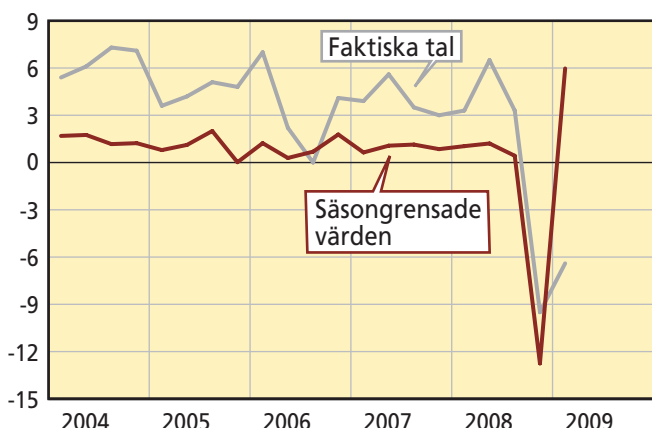
Handeln har haft en helt annorlunda utveckling. Den växte jämnt och stabilt fram till och med det första halvåret 2008 för att försvagas något under det tredje kvartalet. Det fjärde kvartalet medförde ett ras som tidigare aldrig förekommit, då en åttondel av förädlingsvärdet försvann. Även mätt som förändring från fjärde kvartalet 2007 framstår utvecklingen under det sista kvartalet 2008 som mycket avvikande.

Det var främst kollapsen i bilhandeln som skapade denna dramatik. Det första kvartalet 2009 innebar en betydande återhämtning men halva minskningen återstår fortfarande. Hushållens starka inkomstutveckling har varit den faktor som åstadkommit den positiva försäljningsutvecklingen. Detta understryks av utvecklingen under april då detaljhandelsförsäljningen ökade med 3,5 procent säsongsrensat och jämfört med föregående månad.

Återhämtningen i handeln är den främsta orsaken till den stabilisering i den totala tjänsteproduktionen som uppmätts under det första kvartalet 2009. Men bakom denna stabilisering finns som nämnts en mycket splittrad bild.

Förädlingsvärde för handel

Procentuell förändring säsongsrensade värden jämfört med föregående kvartal respektive faktiska tal jämfört med samma kvartal föregående år

Källa: Nationalräkenskaperna

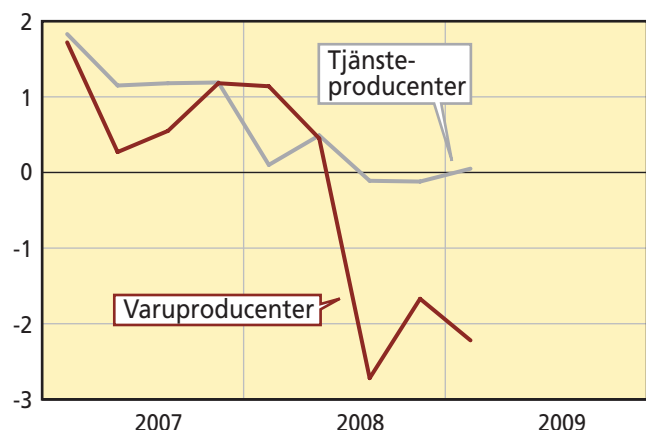
Data t.o.m. första kvartalet 2009

Sysselsättningsnedgången mindre än produktionsfallet

Kontraktionen av produktionen i tjänstebanscher har sin spegelbild i antalet arbetade timmar. Till och med det första kvartalet 2009 har de gått från en expansion till en stagnation. De varuproducerande delarna har däremot minskat sina arbetade timmar med i genomsnitt drygt 2 procent per kvartal de senaste tre kvartalen. Det är dock en blygsam

Arbetade timmar

Procentuell förändring jämfört med föregående kvartal. Säsongsrensade värden

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. första kvartalet 2009

nedgång jämfört med fallet i produktionen. Detta är mycket illavarslande för den framtida sysselsättningsutvecklingen vilket också återspeglas i de varsel som lagts.

Industrins produktivitet har fallit historiskt mycket

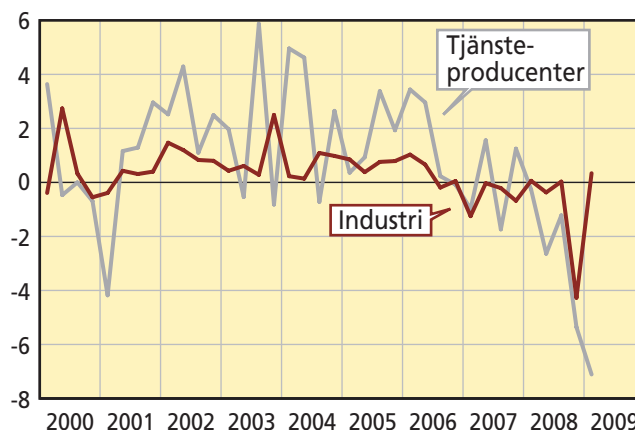
Arbetsproduktiviteten i de tjänsteproducerande delarna av näringslivet har slutat växa sedan det första halvåret 2006. Däremot har den inte minskat annat än marginellt under något av dessa kvartal förutom under det sista kvartalet 2008. Under det första kvartalet 2009 är utvecklingen tillbaka till stagnationssituationen som rådde innan.

Det innebär att det finns en betydande översysselsättning inom dessa branscher. Med dagens produktionsnivå innebär det att antalet arbetade timmar måste minska med drygt 6 procent för att nå produktivetsnivån från andra kvartalet 2006. Tar man också hänsyn till att den normala produktivitetstillväxten i tjänstebanscher är en knapp procent per kvartal så blir det totala skillnaden till den potentiella produktivetsnivån omkring 15 procent. Det är dock delvis för alltid förlorad terräng då mycket av produktivetsarbetet troligen har avstannat. Produktionen borde dessutom kunna växa snabbare än den långsiktiga trenden när efterfrågan kommer tillbaka. Tillsammans reducerar detta behovet av att krympa antalet arbetade timmar. Likafullt är det en betydande skillnad som kvarstår.

För industrin är gapet betydligt större. Dessa branscher sysselsätter dock betydligt färre och dess potential för att studsa tillbaka produktionsmässigt är också väsentligt större.

Arbetsproduktivitet i industri och tjänsteproduktion

Procentuell förändring jämfört med föregående kvartal. Säsongsrensade värden

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. första kvartalet 2009

Kontaktperson: Hans-Olof Hagén, 08-506 944 66

Arbetsmarknad

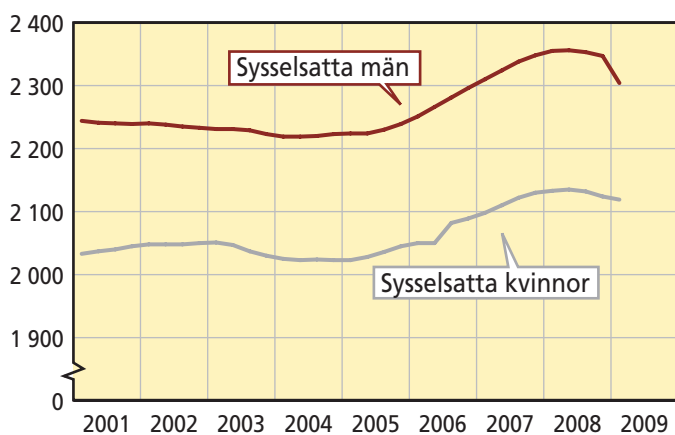
Konjunktunedgången har nått arbetsmarknaden

Den minskning av sysselsättningen som kunde anas i slutet av 2008 förstärktes under första kvartalet i år och innebar en ovanligt häftig nedgång. Arbetslösheten fortsatte uppåt för både kvinnor och män. Sysselsättningsgapet, det vill säga antalet sysselsatta i förhållande till en långsiktig trend, är dock fortfarande positivt. Cirka 45 000 fast anställda gick ut i arbetslöshet, samtidigt som antalet varsel om uppsägning låg kvar på nästan samma höga nivå som föregående kvartal.

Antalet sysselsatta var 65 000 lägre än första kvartalet 2008. Säsongsrensade data¹ indikerar en dramatisk nedgång i sysselsättningen bland männen från föregående kvartal. Antalet sysselsatta kvinnor minskade också, dock inte lika mycket. Den relativa arbetslösheten nådde i genomsnitt 7,9 procent under första kvartalet, vilket innebar cirka 84 000 fler arbetslösa än för ett år sedan. Arbetslösheten ökade snabbare bland männen än bland kvinnorna, även om ökningstakten i kvinnornas arbetslöshet steg markant.

Sysselsatta 16–64 år efter kön

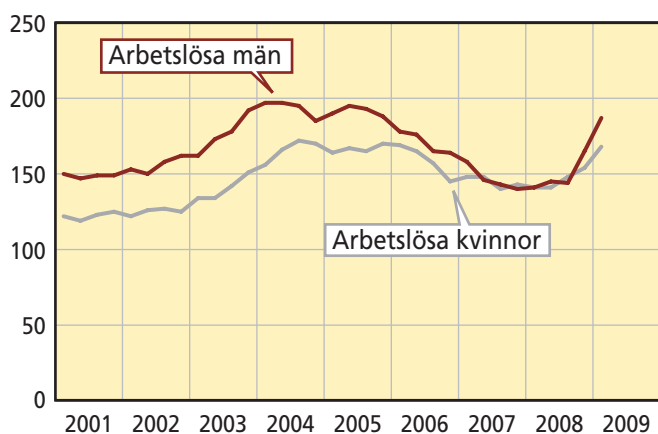
Säsongsrensade kvartalsvärden. Tusental

Källa: AKU och egna beräkningar Data t.o.m. första kvartalet 2009

Arbetslösa 16–64 år efter kön

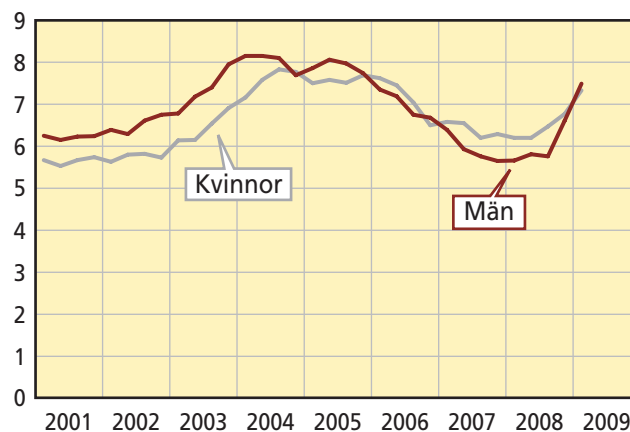
Säsongsrensade kvartalsvärden. Tusental

Källa: AKU och egna beräkningar Data t.o.m. första kvartalet 2009

Andel arbetslösa 16–64 år efter kön

Säsongsrensade kvartalsvärden. Procent av arbetskraften

Källa: AKU och egna beräkningar Data t.o.m. första kvartalet 2009

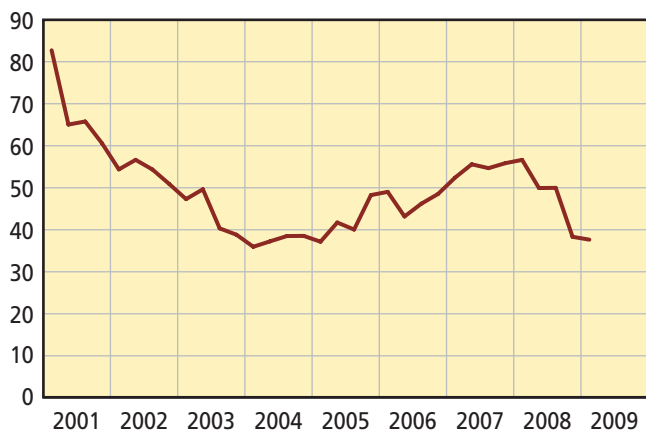
Andelen arbetslösa ungdomar i åldern 15–24 år var avsevärt högre, 24,4 procent (första kvartalet 2008, 20,5 %). Det var något fler män än kvinnor i denna åldersgrupp som var arbetslösa, vilket är omvänt mot förhållandet för ett år sedan. Internationellt sett är det en hög andel och inom EU var det endast en handfull länder som hade ett högre tal. I Danmark var till exempel ungdomsarbetslösheten 11,4 procent, i Finland 19,1 procent och i Norge drygt 8 procent, medan genomsnittet för EU15 under första kvartalet var 17,6 procent. Det är dock vanskligt att jämföra statistik över ungdomsarbetslöshet mellan olika länder.

Den kraftiga nedgången i antalet lediga jobb som noterades i slutet av 2008 bromsades upp i början av 2009 enligt säsongsrensade data från konjunkturstatistiken över vakanser. Mängden lediga jobb var därmed i paritet med den senaste bottennoteringen från 2004. Antalet vakanser i privat sektor, det vill säga de lediga jobb som behöver tillsättas omgående, är en mätare på den omedelbara efterfrågan på arbetskraft. Dessa har minskat med mer än hälften under det senaste året.

¹ All säsongsrensning har utförts med hjälp av Demetra (Tramo/Seats) med defaultinställningar. Dessa data återfinns inte i SCB:s statistikdatabas eftersom officiella säsongsrensade data ännu inte föreligger.

Lediga jobb

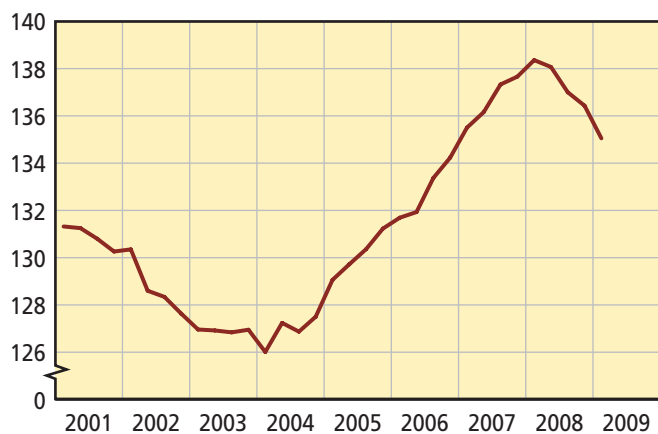
Säsongrensade kvartalsvärden. Tusental

Källa: Konjunkturstatistik Data t.o.m. första kvartalet 2009 över vakanser (KV) och egna beräkningar

Arbetade timmar

Säsongrensade kvartalsvärden. Miljoner timmar per vecka

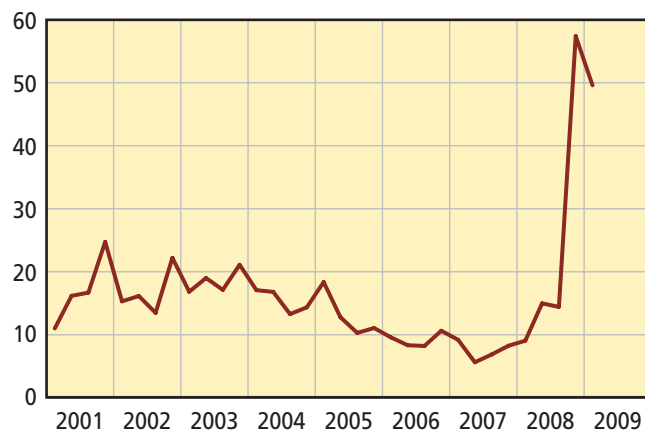
Källa: AKU och egna beräkningar Data t.o.m. första kvartalet 2009

Stort antal varsel

Varsel om uppsägning måste läggas 3–6 månader i förväg och kan endast drabba personer med fast anställning. Uppsägningar av färre än fem anställda behöver däremot inte anmälas till Arbetsförmedlingen. Antalet varsel ökade mycket kraftigt under det sista kvartalet 2008 och låg under det första kvartalet i år kvar på en nästan lika hög nivå, nära 50 000 personer eller ungefär fem gånger så många som vanligt. Första kvartalet 2005, som är toppnoteringen för ett förstakvartal sedan sekelskiftet, varslades drygt 18 000. Under april varslades 13 000 och under maj 8 700 anställda.

Varsel om uppsägning

Tusental

Källa: Arbetsförmedlingen Data t.o.m. första kvartalet 2009

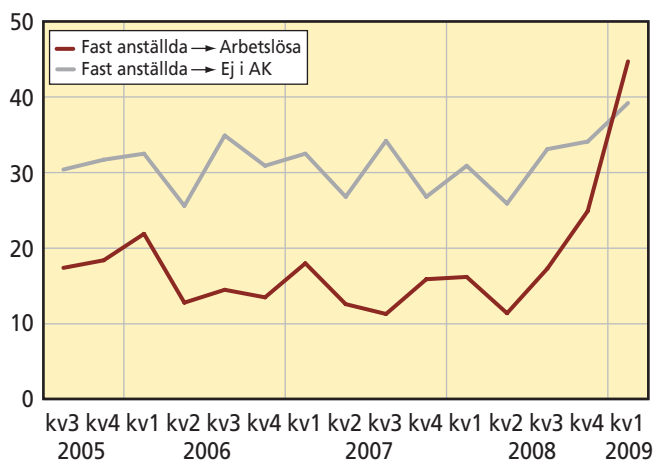
Det är vanskligt att ange hur stor andel av varslen som realiseras i uppsägningar. Det framgår emellertid av flödesstatistiken i AKU att cirka 45 000 personer gick från fast anställning till arbetslöshet under första kvartalet. Dessutom lämnade ungefär 10 000 fler än normalt arbetskraften från en fast anställning. Summan av dessa flöden ligger nära antalet varslade under det sista kvartalet 2008.

I vanliga fall är flödena från tidsbegränsad anställning till arbetslöshet eller ut ur arbetskraften mycket större än från fast anställning. Normalt är nettoflödena positiva, det vill säga det är fler som kommer till en tidsbegränsad anställning än som lämnar en. Under första kvartalet i år var dock nettoflödet negativt; cirka 12 000 fler gick från en tillfällig anställning till arbetslöshet eller ut ur arbetskraften än till en sådan. Det negativa nettoflödet är betydligt kraftigare för männen, cirka 9 500, än för kvinnorna, cirka 2 500.

Unga, vilket i arbetsmarknadsstatistiken innebär personer mellan 15 och 24 år, har alltid haft en högre arbetslöshet än de äldre. Flödesstatistiken i AKU visar denna gång att arbetslöshetsrisken, det vill säga den andel av de sysselsatta som gick in i arbetslöshet, ökade från 4,9 procent till 7,0 för de unga och från 1,2 procent till 1,8 för de övriga. Jobbchanserna, det vill säga den andel av de arbetslösa som har fått anställning, har minskat med 9 procentenheter för de unga jämfört med 4 procentenheter för de äldre. Jämförelserna har gjorts med motsvarande kvartal 2008, eftersom säsongvariationerna är betydande i dessa flöden.

Flöden mellan olika tillstånd på arbetsmarknaden

Tusental

Källa: AKU

Data t.o.m. första kvartalet 2009

Flöden mellan olika tillstånd på arbetsmarknaden

Förändring från fjärde kvartalet 2008 till första kvartalet 2009. Tusental

Från	Till						Summa
	Fast anst.	Tidsbegr. anst.	Föret., medhjälp.	Arbetslösa	Ej i arbetskraften		
Fast anställda	3 334	35	12	45	39	3 466	
Tidsbegr. anst.	63	426	3	53	60	604	
Företagare och medhjälp.	5	4	442	3	7	461	
Arbetslösa	12	46	4	187	50	299	
Ej i arb.kraften	9	55	3	87	1 941	2 096	
Summa	3 424	566	464	375	2 097	6 926	

Källa: AKU

Arbetsmarknadsgapen fortfarande positiva

Nedgången i antalet sysselsatta påbörjades under andra halvan av 2008. Antalet sysselsatta befann sig dock fortfarande ovanför den långsiktiga trenden, det vill säga det var cirka 1,2 procent (cirka 50 000 sysselsatta) fler sysselsatta än den trendmässiga sysselsättningsnivån. Vid förra lågkonjunktrens botten (första kvartalet 2005) var det cirka 67 000 färre sysselsatta än den trendmässiga sysselsättningsnivån och sysselsättningsgapet var då -1,7 procent. Med nuvarande trendmässiga sysselsättningsnivå skulle ett sysselsättningsgap på -1,7 procent innebära cirka 120 000 färre sysselsatta än det som uppmätts under första kvartalet 2009. Under årets tre första månader varslades nästan 50 000 sysselsatta. Om alla dessa varsel skulle verkställas under andra kvartalet, skulle sysselsättningen hamna på trenden detta kvartal givet att det första kvartalets trendmässiga sysselsättningsnivå ligger kvar.

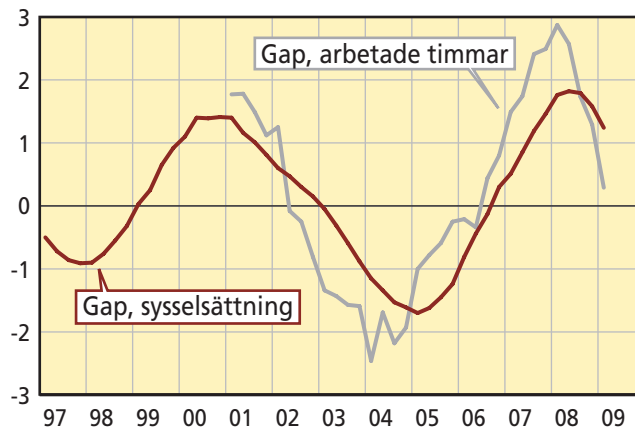
Antalet arbetade timmar började minska cirka ett kvartal tidigare än antalet sysselsatta och ligger nu nära den långsiktiga trenden. Detta kan ses som en ytterligare indikation på att också antalet sysselsatta kommer att fortsätta att minska. Eftersläpningen mellan arbetad tid och antal sysselsatta följer det vanliga mönstret vid konjunkturedgångar.

Under den förra lågkonjunkturen nådde sysselsättningsgapet sin botten fyra kvartal efter att antalet lediga platser planade ut på sin lägsta nivå. Motsvarande samband mellan antalet

lediga platser enligt Arbetsförmedlingens statistik och antalet sysselsatta enligt AKU tycks ha funnits i 30 år med lika lång eftersläpning. Om sambandet skulle stå sig även denna gång, kommer sysselsättningsgapet att minska hela detta år och vända uppåt första kvartalet 2010.

Arbetsmarknadsgap

Antal sysselsatta och arbetade timmar i förhållande till deras respektive långsiktiga trender. Procent

Källa: Kortperiodisk sysselsättningsstatistik (KS), AKU och egna beräkningar

Arbetsmarknadsgap

Ett viktigt underlag för bedömning av såväl konjunkturutvecklingen som finans- och penningpolitiken är arbetsmarknadsgapet. Arbetsmarknadsgapet är ett mått på resursutnyttjandet i ekonomin och speglar sysselsättningens konjunkturella avvikelser från den trendmässiga sysselsättningsnivån. Sysselsättningens konjunkturcykler utgörs då av temporära avvikelser från dess trend. Arbetsmarknadsgapet har bland annat betydelse för bedömningen av löne- och inflationsutvecklingen.

För att kunna beräkna ett arbetsmarknadsgap måste den faktiska sysselsättningen säsongrensas och en trendmässig sysselsättning beräknas. Den trendmässiga sysselsättningsutvecklingen är ett resultat av bland annat permanenta förändringar i produktionsprocessen. Innovationer och störningar i bland annat produktionsprocessen antas inträffa stokastiskt över tiden och få permanenta effekter. Därför kan den trendmässiga sysselsättningsutvecklingen inte ses som deterministisk. Arbetsmarknadsgapet beräknas vid varje kvartal som den säsongrensade sysselsättnings procentuella avvikelse från dess trend. Säsongrensningen görs med hjälp av Demetra Tramo/Seats och den trendmässiga sysselsättningen beräknas med hjälp av Hodrick-Prescott-filter¹ i samma dataprogram.

¹ OECD System of composite leading indicators, sid. 15 (2008).

Det tidsmässiga spannet mellan de två senaste konjunkturtopparna på arbetsmarknaden är uppseendeväckande långt, cirka åtta år. Troligen finns förklaringen i båda ändarna av konjunkturcykeln. Den förra konjunkturtoppen inträffade med mycket kort eftersläpning i förhållande till produktionen, möjligen till följd av den spruckna IT-bubblan efter millennieskiftet som kan ha orsakat en förtidig nedgång i sysselsättningen. Den senaste nedgången på arbetsmarknaden lät vänta på sig överraskande länge. Orsakerna till detta måste utredas närmare, men kan åtminstone delvis antas

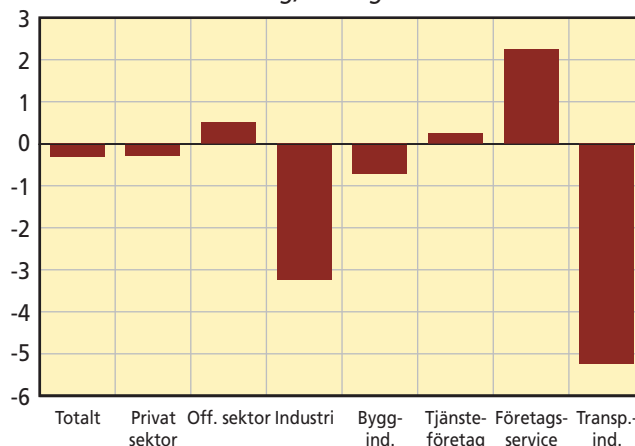
vara av strukturell karaktär, till exempel sänkningarna av inkomstskatten och vissa socialpolitiska och arbetsmarknads- politiska reformer. Den ovanligt starka optimismen på de finansiella marknaderna fram till finanskrisen har antagligen haft betydelse, inte bara för investeringsnivån utan också för sysselsättningen.

Industrin minskar

Enligt den kortperiodiska sysselsättningsstatistiken minskade antalet anställda med 0,4 procent från första kvartalet 2008. I den privata sektorn var det framför allt transportmedels- industrin som gick tillbaka, nämligen med 5,1 procent. Kapacitetsutnyttjandet i industrin har sjunkit dramatiskt och nådde under första kvartalet sin överlägset lägsta nivå sedan tidserien påbörjades 1990. Detta hänger troligen delvis samman med den relativt höga investeringsnivå som gällde långt in på 2008.

Antal anställda första kvartalet 2009 jämfört med fjärde kvartalet 2008 efter bransch

Procentuell förändring, säsongrensade värden

Källa: Kortperiodisk sysselsättningsstatistik (KS) och egna beräkningar

Kontaktaktperson: Claes-Håkan Gustafson, 019-17 61 19

Utveckling av några indikatorer på arbetsmarknadsläget

År	Antal sysselsatta 16-64 år	Andel sysselsatta av befolkn. 16-64 år	Antal arbetslösa 16-64 år	Andel arbetslösa av arb.kraften 16-64 år	Antal personer utanför arb.kraften 16-64 år	Arbetade timmar 16-64 år	Antal lediga jobb	Antal varsel
Kvartal	1 000-tal	Procent	1 000-tal	Procent	1 000-tal	1 000-tal	1 000-tal	1 000-tal
2002 1	4 222	74,7	287	6,4	1 143	132 770	55	15
2002 2	4 311	76,1	296	6,4	1 055	132 740	62	16
2002 3	4 344	76,6	271	5,9	1 056	114 920	52	13
2002 4	4 265	75,1	263	5,8	1 152	135 140	48	22
2003 1	4 211	74,0	308	6,8	1 170	130 970	48	17
2003 2	4 308	75,6	332	7,2	1 057	129 060	55	19
2003 3	4 328	75,8	304	6,6	1 074	112 940	38	17
2003 4	4 233	74,1	314	6,9	1 167	135 080	36	21
2004 1	4 175	73,0	365	8,0	1 182	128 620	36	17
2004 2	4 262	74,4	398	8,5	1 071	131 450	41	17
2004 3	4 312	75,1	348	7,5	1 080	111 910	37	13
2004 4	4 227	73,5	325	7,1	1 197	134 230	36	14
2005 1	4 178	72,6	364	8,0	1 213	129 660	38	18
2005 2	4 269	74,1	399	8,6	1 096	137 110	46	13
2005 3	4 335	75,1	337	7,2	1 101	115 460	38	10
2005 4	4 268	73,8	327	7,1	1 190	138 430	45	11
2006 1	4 234	73,0	358	7,8	1 209	137 590	49	10
2006 2	4 331	74,4	379	8,0	1 112	132 820	48	8
2006 3	4 434	76,0	302	6,4	1 098	119 050	44	8
2006 4	4 365	74,7	282	6,1	1 200	141 180	45	11
2007 1	4 338	74,0	315	6,8	1 205	141 610	53	9
2007 2	4 446	75,7	328	6,9	1 096	137 730	61	6
2007 3	4 543	77,2	265	5,5	1 073	122 550	52	7
2007 4	4 452	75,5	259	5,5	1 182	144 550	52	8
2008 1	4 421	74,8	291	6,2	1 196	138 410	57	9
2008 2	4 509	76,2	318	6,6	1 091	146 700	55	15
2008 3	4 567	77,1	272	5,6	1 086	121 770	48	14
2008 4	4 440	74,7	293	6,2	1 209	144 400	36	57
2009 1	4 356	73,2	375	7,9	1 218	136 900	38	50
Källor:	AKU	AKU	AKU	AKU	AKU	AKU	KV	Af

Förmögenhet och sparande

Mer analys av balansräkningarna behövs

Makroekonomisk teori och modeller bygger i allt väsentligt på transaktionerna i ekonomin. I makroanalyser negligeras ofta balansräkningen. Detta kan vara en orsak till att finanskrisens styrka och förlopp överraskat. De exceptionella förändringar som ägt rum i balansräkningarna under senare år hos främst den finansiella sektorn och företagen, men även hos hushållen, den offentliga sektorn och i utlandsställningen har inte uppmärksamats tillräckligt. Bedömare och prognosmakare har fokuserat på flödena och kanske tagits på sängen när de gigantiska stockarna börjat utvecklas onormalt. Men information om balansräkningarnas finansiella stockstorheter finns relativt lättillgängligt i NR:s finansräkenskaper. NR innehåller emellertid ett teoretiskt ramverk för redovisning av ekonomins totala balansräkningar, inklusive reala tillgångar, i det som kallas för sektorvisa förmögenhetsbalanser eller nationalförmögenhetsberäkningar. En summarisk beskrivning av detta samt några reflektioner i sammanhanget presenteras nedan.

Flöden och stockar

I ekonomisk analys finns i princip två slag av ekonomiska variabler – flöden och stockar. Flöden är *ekonomiska händelser* som äger rum under en given tidsperiod, medan stockar är *lägesbeskrivningar* i form av tillgångar, skulder och förmögenhet vid en viss tidpunkt

Flöden i form av så kallade transaktioner är dominerande i nationalräkenskaper, nationalekonomisk analys och modeller. Exempel är bruttonationalprodukten och de komponenter som bildar BNP enligt de olika sätten att räkna (konsumtion, investeringar, export/import, produktion, insatsförbrukning, kapitalförslitning, driftsöverskott, löner). Andra exempel på flöden är kapitalavkastning (räntor, utdelningar) och transfereringar (skatter, försäkringar, socialförsäkringar, etc.). Som flöden räknas också finansiella transaktioner, det vill säga utlåning, upplåning, handel i aktier och andra värdepapper). Allt som förändrar en stock mellan två tidpunkter är definitionsmässigt ett flöde. Som flöden räknas därför också förmögenhetsförändringar orsakade av förändrade tillgångspriser.

Stockar utgörs av olika typer av icke-finansiellt kapital (materiella och immateriella tillgångar) samt finansiellt kapital (finansiella tillgångar och skulder). Stockar är byggstenarna i en balansräkning som i sin mest förenklade form kan ställas upp enligt följande:

Tillgångar	Skulder och eget kapital
Materiella tillgångar	Skulder
Immateriella tillgångar	Eget kapital
Finansiella tillgångar	
= Balansomslutning	= Balansomslutning

Det finns ett enkelt samband mellan flöden och stockar.

- Ingående balans (IB t-1) + flöden under perioden (Ft) = utgående balans i slutet av perioden (UBt).

För en balansräkning, liksom för dess komponenter (balansposterna, stockarna), gäller alltså att ett ställningsvärde vid en viss tidpunkt alltid är det ackumulerade resultatet av de historiska flödena.

Svagt intresse för balansräkningar

Samtidigt som en balansräkning är historiskt bestämd så kan balansräkningens marknadsvärde uttryckas som nuvärdet av den förväntade ekonomiska nyttan (för ägaren) av kapitalobjektet i fråga. Detta oavsett om kapitalet förväntas förbrukas eller säljas vidare. En balansräkning är alltså både bakåt- och framåtblickande. Det kan tyckas att balansräkningen borde vara ett centralt verktyg för makroekonomisk analys. Men så är det inte. Ekonomisk analys och modeller – både teoretiska och empiriska – är i stort sett helt och hållet uppbyggda kring transaktionerna i ekonomin¹.

Flera faktorer kan pekas ut som orsak till det låga intresset för balansräkningsdata. För det första kan balansräkningar uppfattas som analytiskt mindre användbara. Avsaknad av etablerad ekonomisk teori baserad på stockar och som en följd därav att ekonomiska prognosmodeller med flera nästan uteslutande bygger på transaktionsdata spelar troligen in.

För det andra finns problem med mätningen och tolkningen av balansdata. Här kan nämnas marginalprissättningen av marknadsvärderade tillgångar – exempelvis att den totala stocken av fastigheter värderas på basis av priserna vid den senaste mätperiodens försäljningar. Vidare innehåller en balansräkning poster med både redan beskattad avkastning (till exempel på bankmedel) och ännu inte reavinstbeskattad avkastning (till exempel fastigheter och aktier). Affärsbokföringens värdering av tillgångar och skulder är en ytterligare komplikation.

¹ Undantag finns dock. Realkapitalstocken är naturligtvis central i produktivetsanalyser och för beräkning av kapitalförslitning. Penningmängd och statsskuld är andra exempel.

Kapitalvinster – problem i teori och praktik

För det tredje finns problemet med så kallade kapitalvinster – holding gains. Kapitalvinster uppstår till följd av prisförändringar på tillgångar och skulder. Dessa kan bero på förändrade tillgångspriser (på till exempel fastigheter och värdepapper) eller på växelkursfluktuationer som förändrar värdet på tillgångar och skulder i utländsk valuta. Ett exempel på kapitalvinster är när värdet på en aktieportfölj ökar och minskar i värde. När aktiekursen stiger blir man rikare och när den faller minskar förmögenheten. Men – och det är viktigt – förmögenhetsförändringarna sker utan att disponibel inkomst och sparande påverkas i NR. Detta gäller även om kapitalvinsten realiserats, det vill säga är resultatet av en försäljning av en tillgång (skillnaden mellan försäljningspris och inköpspris). Kapitalvinster räknas inte som inkomst och har alltså ingen direkt effekt på disponibel inkomst och sparande i statistiken. Huvudargumentet för att inte räkna kapitalvinster som inkomst i NR är att kapitalvinsterna härör från tillgångar och inte från produktionen.

Den snäva inkomstdefinitionen i NR, där alla inkomster i princip härrör från produktionen (BNP) och där alla kapitalvinster är exkluderade, är dock inte självklar. Vissa ekonomer hävdar att det teoretiskt korrekta inkomstbegreppet innehåller vissa kapitalvinster¹. I syfte att tillgodose olika önskemål, finns i SNA 93 och ESA95 tabeller som beskriver kapitalvinster grupperade i olika delar (nominella och inflationsjusterade). Dessa är tänkta att utgöra komplement till den traditionella redovisningen av inkomster i NR.

Redovisningen av kapitalvinster har emellertid fått dåligt genomslag i statistik och internationell rapportering. Delvis kan detta vara en följd av att SNA93 och ESA95 skrevs mot bakgrunden av den höga inflationen under 1980-talet. Behoven av inflationsrensade inkomstmått är numera avsevärt mindre.

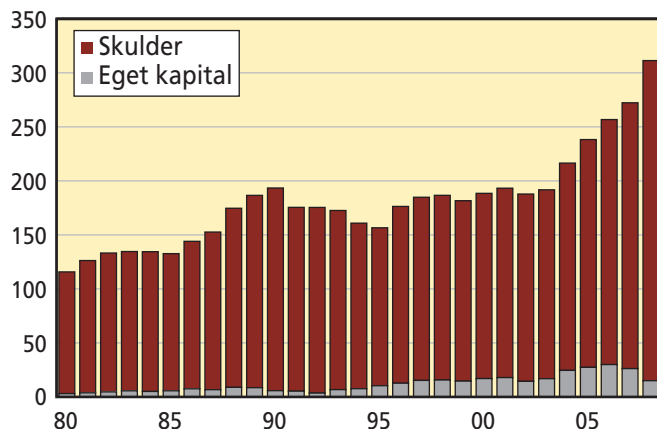
Generellt gäller att balansräkningar har betydligt större plats i företagsekonomisk analys och i företagets bokföring. Balansräkningen är kärnan i redovisningen – eget kapital, räntabilitet, likviditet, soliditet, skuldsättningsgrad m.fl. mått utgår alla från värderingen av stockarna i balansräkningen som bas.

Finanskrisen ökar intresset för balansräkningar

Balansräkningarnas roll i makroekonomisk analys kan dock vara på väg att uppgraderas. I samband med IT-boomen vid millennieskiftet ansågs ett av problemen vara överinvesteringar i företagssektorn i många länder. Detta ledde till att företagen enligt många ekonomiska bedömare "vårdade sina balansräkningar" under ett antal år in på 2000-talet genom att avstå från investeringar och nyanställningar. I det som föregick finanskrisen talades det också under många år om de

dåliga bostadslånen i USA innan de dök upp som förluster i finanssektorn inte bara i USA utan också i andra delar av världen. Nu när vi vet vad finanskrisen resulterat i kan det därför förväntas bli ett ökat intresse för att göra analyser av balansräkningarna. Finanskrisen och dess följder kan nämligen primärt avläsas i ekonomins olika balansräkningar. Tydligast syns det i den extremt starka tillväxten i bankernas balansräkningar under senare år.

Bankernas balansräkning. Skuldsidan
Monitära finansinstitut. Procent av BNP

Källa: Finansräkenskaperna

Data t.o.m. 2008

Den kraftiga uppgången 2008 beror dels på den svaga utvecklingen av BNP (nämnaren), dels på kronfallet (posten i utländsk valuta ökar i värde). Bankernas totala skuldmassa återspeglas i balansräkningarna hos bankens kunder/motparter. Andra kraftiga förändringar i balansräkningen återfinns i den offentliga sektorn samt i Riksbanken och Riksgälden. Exempelvis ökade Riksbankens balansomsättning kraftigt det senaste året. I slutet av maj var balansomslutningen 610 miljarder kr vilket kan jämföras med 199 miljarder ett år tidigare. Ökningen beror på de olika penningpolitiska åtgärderna i samband med finanskrisen vilka resulterat i ökade tillgångar och skulder mot svenska och utländska motparter

Uttrycket "bubbla" är vanligt i sammanhanget. En bubbla kan uppfattas som en post i en balansräkning som vuxit onormalt. De uppblåsta balansposterna kan ha sin grund i exceptionella ekonomiska beteenden eller extrema värdeförändringar av olika kapitalstockar i ekonomin. Eftersom de finansiella tillgångarna och skulderna alltid har motparter så fortplantar sig bubborna snabbt till andra enheter, sektorer eller länder.

Därtill kommer att balansräkningarna beloppsmässigt är mycket större än flödena vilket gör att även ganska måttliga relativa förskjutningar i balansräkningens sammansättning får påtagliga, ibland förödande effekter på samhällsekonomin.

Nationalförmögenhetsberäkningar

Balansräkningar på makronivå kan ställas upp för de institutionella sektorerna och för ekonomin totalt (nationalförmögenheten).

¹ Till exempel så som det formuleras av J.R Hicks "income is the maximum value which a person can consume during a given period and still expect to be as well off at the end of the period as he was at the beginning".

SCB var förhållandevis tidigt ute när det gäller data över nationalförmögenheten. Under några år på 1990-talet¹ sammanställdes och publicerades nationalförmögenhetstabeller, NF (för åren 1980–1995) uppdelade på institutionella sektorer. I dessa tabeller särredovisas kapitalstockar och kapitalvinster uppdelade på kapitalobjekt och sektorer. Även en uppdelning av kapitalvinster på nominella och reella (inflationsjusterade) genomfördes. Beräkningarna lades dock ned på grund av resursbrist.

Icke desto mindre innehåller nationalförmögenhetsberäkningarna fortfarande intressant information som kan ge perspektiv på stockstorheterna i dagens finansräkenskaper. NF fördelas på kapitaltyperna fast och rörligt realkapital, mark samt finansiella tillgångar och skulder. Samhällssektorerna är finansiella och icke-finansiella företag, offentlig sektor samt hushåll. Definitioner enligt SNA/ESA. Tabellen nedan visar den senast publicerade årgången (december 1994).

¹ Realkapitalstock och förmögenhet 1980–1995. Appendix 3 till SM N 10 9501.

Nationella förmögenhetsbalanser. UB 1994 Miljarder kronor, löpande priser

	Företag	Off. sektor	Hushåll	Summa
Fasta realkapital	1 891	857	1 097	3 845
Rörligt realkapital	200	3	9	212
Ej reprod. tillgångar	401	272	576	1 249
Finansiella tillgångar	6 454	1 113	1 778	9 345
Summa tillgångar	8 946	2 245	3 460	14 651
Skulder	7 662	1 447	831	9 940
varav noterade aktier	981	0	0	981
varav övriga aktier, andelar	842	0	0	842
Nettovärde (förmögenhet)	1 284	798	2 629	4 711

Källa: Finansräkenskaperna

NF finns alltså för perioden 1980–1994 och utgör ett värdefullt komplement till beskrivningen och analysen av transaktionerna (flödena) under denna period. Tyvärr saknas motsvarande uppgifter avseende realkapitalet för senare år. Däremot finns ett komplett dataunderlag i finansräkenskaperna när det gäller de finansiella tillgångarna och skulderna (senast publicerat avseende december 2008).

SCB har för avsikt att återuppta förmögenhetsberäkningarna. Vidare kommer ett SCB-projekt med syftet att analysera den långsiktiga sparande- och förmögenhetsutvecklingen för olika sektorer att avrapporteras inom kort. Publicering väntas ske i serien Bakgrundsfakta under hösten.

Kontaktperson: Bo Bergman, 08-506 945 42

Hushållens tillgångar och skulder

Hushållens skuldsättningsgrad mot smärtgränsen

Hushållens skuldsättningsgrad har stigit till historiskt höga nivåer men låga räntor och god tillgång till bostadskrediter gör att en anpassning av skuldbördan kan dröja. Framöver finns det framför allt tre risker som kan drabba hushåll med mycket hög skuldsättningsgrad; fallande priser på bostadsmarknaden, stigande kostnader för boräntor och ökad arbetslöshet. Det kan leda till att fler hushåll får ökade svårigheter att klara räntor och amorteringar, i synnerhet de med lägre inkomster. Resursstarka hushåll kan anpassa sig lättare. Det troliga makroutfallet är en minskning av skuldsättningsgraden i hushållssektorn då räntenivån normaliseras framöver.

Som framgått av tidigare avsnitt har den ekonomiska krisen satt djupa avtryck i hushållens konsumtionsvilja och sparbenägenhet. Hushållens sparkvot tycks ha stigit till rekordhög nivå under det första kvartalet i år. Däremot verkar det inte som om krisen ännu så länge har haft så stora effekter på

bostadsmarknaden och på hushållens vilja och möjlighet att ta upp nya bostadslån. Hushållen lånar mer men sparar samtidigt mer. Det senare är inte ovanligt i orostider.

På bostadsmarknaden har småhuspriserna sjunkit med 3–4 procent under både fjärde kvartalet i fjol och första kvartalet i år från toppnivån under tredje kvartalet 2008, men nedgången har varit betydligt mindre än i många andra länder. Genom Riksbankens räntesänkningar och andra åtgärder har det svenska bostadskreditsystemet också fungerat bättre än på till exempel många håll i Europa. De svenska hushållen har därför fortsatt att efterfråga nya bostadslån och har fortsatt att öka sin skuldsättning.

Enligt finansräkenskaperna¹ fortsatte hushållens skulder att öka med 35–40 mdkr under fjärde kvartalet 2008 och första kvartalet i år. Det är ungefär lika mycket som under tredje kvartalet ifjol men klart lägre än tidigare. Större delen

¹ SCB, Sparbarometern maj 2009.

av den totala utlåningsökningen noterades i bostadslåneinstituterna som också svarar för en dominerande del av bostadslånen. I finansmarknadsstatistiken kan också utläsas hur fördelningen på olika låneändamål ser ut. I slutet av mars uppgick utlåningen från samtliga finansinstitut till cirka 1 720 mdkr, varav 1 320 mdkr till småhus och 400 mdkr till bostadsrätter. Därutöver tar hushållen upp lån till fritidshus, flerbostadshus, jordbruksfastigheter och andra fastigheter på cirka 200 mdkr. Totalt uppgick hushållens lånestock i finansinstituterna till 2 150 mdkr och där större delen av återstoden blancokrediter för konsumtionsändamål¹. Fastighetsskulden svarar alltså för en dominerande del av hushållens upplåning.

Mot den bakgrunden kan man ställa frågan om inte hushållen är på väg att skuldsätta sig i alltför hög grad med tanke på den kraftiga försämring som troligen förestår på arbetsmarknaden och när den låga räntenivån normaliseras. Många hushåll kan därför framöver komma att få ökade svårigheter att klara av skuldtjänsten. Om bostadspriserna sjunker framöver kan belåningsgraden hamna nära eller till och med över 100 procent för högbelånade hushåll.

I den här artikeln redovisas ett antal olika sätt att mäta skuldsättningsgraden i hela hushållssektorn via finansräkenskapernas uppgifter om skulder som sätts i relation till finansiella och/eller reala tillgångar. Skulderna kan också relateras till hushållens disponibla inkomster eller till BNP. De olika måtten av dagens skuldsättningsgrad sätts in i ett relativt långt perspektiv bakåt ända tillbaka till 1970. Under mitten av 1980-talet avreglerades kreditmarknaden och 1990 genomfördes den stora skattereformen som ändrade villkoren för skuldsättning i grunden. Under 2000-talet har både skulder och bostadspriser stigit, men skulderna har ökat snabbare. Flera mått visar på en historiskt hög skuldsättningsgrad för närvarande.

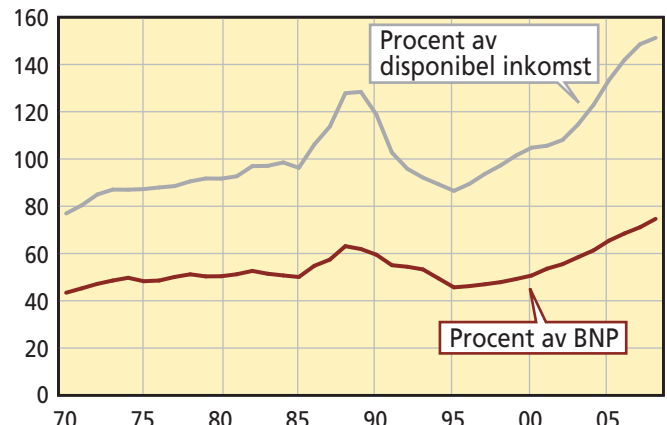
Skulder i förhållande till disponibla inkomster rekordhöga

Några av de vanligaste måtten på skuldsättningsgraden i hushållssektorn redovisas i vidstående diagram; totala skulder satta i relation till de disponibla inkomsterna respektive de totala finansiella tillgångarna. En liknande kvot är hushållens skulder i förhållande till BNP. Eftersom BNP är större än enbart hushållens disponibla inkomster ligger skuldandelen på en lägre nivå. Men även detta mått har stigit till rekordhögt nivå de senaste åren. På lång sikt har hushållens skulder stigit betydligt snabbare än BNP.

En historisk genomgång av det kanske mest använda måttet, *skulder/disponibla inkomster*, visar att kvoten steg från 77 procent 1970 till knappt 130 procent efter avregleringen på kreditmarknaden i slutet av 1980-talet. Därefter noteras en kraftig nedgång i kvoten till 85–90 procent under krisåren i början av 1990-talet. Som framgår av diagrammet har

kvoten stigit kontinuerligt sedan dess och låg förra året på rekordhöga 151 procent. Detta antyder att skuldsättningsgraden har stigit till ohållbart höga nivåer och att läget till och med är värre än under den förra toppen i slutet av 1990-talet.

Hushållens skulder i relation till disponibla inkomster respektive BNP Procent

Källa: Finansräkenskaperna samt egna beräkningar

Data t.o.m. 2008

Av flera skäl är emellertid kvoten mellan skulder och disponibla inkomster inte ett bra mått på skuldsättningsgraden i det tidsperspektiv som redovisas i diagrammet. För det första är täljaren en stockstorhet medan nämnaren är en flödesenhet². Anledningen till att många ofta i makroanalyser ändå använder hushållens skuld/inkomstkvot är troligen att man vill sätta skulderna (liksom ett antal andra storheter) i relation till ett välkänt begrepp som disponibelinkomsten för att kunna göra jämförelser över tiden. Men detta förutsätter att villkoren är någorlunda desamma för den studerade perioden.

Så är det emellertid inte i det här fallet, vilket är det andra skälet till att måttet inte belyser skuldsättningsgraden på ett bra sätt. Det stöter på stora problem att jämföra perioden 1970–1989 med perioden 1990–2008 med denna typ av mått. Detta beror dels på att skattevillkoren är så annorlunda beträffande skuldsättningen, dels genom att inflationstakten så distinkt skiljer sig åt mellan de två perioderna.

Skattereformen 1990–1991 med begränsning av avdragsrätten för skuldräntor och inflationsnedgången i början av 1990-talet innebar en räntechock för de svenska hushållen som inte tidigare skådats i modern tid. Realräntan efter skatt steg till plus 7 procent efter att tidigare ha legat på minus. Förändringen av villkoren för hushållens skuldsättning framgår av följande tablå:

	1980	1989	1991
1. Nominell låneränta	14,0	14,0	14,0
2. Skatteeffekt	8,7	7,0	4,2
3. Lånekostnad efter skatt (1–2)	5,3	7,0	9,8
4. Inflation kommande år	12,3	10,2	2,6
5. Realränta efter skatt	-7,0	-3,2	7,2

Källa: Lennart Berg, 90-talets systemskifte och hushållens sparande

¹ Därutöver har hushållen skulder till staten på inemot 200 mdkr.

² Stockvärdet är dessutom ultimovärdet vid årets slut, medan de disponibla inkomsterna (och BNP) avser genomsnittsvärden.

I samband med kronkrisen hösten 1992 steg de nominella lånekostnaderna till ännu högre höjder samtidigt som bostadspriserna föll och krisen blommade ut för fullt i den svenska ekonomin. Under 1970- och 1980-talet rådde samtidigt en ihållande hög inflationstakt på 8–10 procent, bland annat till följd av att den ekonomiska politiken de facto tillät detta att ske. Från och med 1993 har svensk ekonomi gått in i en ny ekonomisk-politisk regim med ett inflationsmål på 2 procent. Sedan trovärdighet nåddes för detta mål vid mitten 1990-talet har inflationsförväntningarna sjunkit och med dem också låneräntorna för bostäder och andra ändamål.

Främst genom att låneräntorna ligger på en så mycket lägre nivå sedan mitten av 1990-talet går det inte att likställa kvoten skuld/disponibel inkomst med motsvarande kring förra toppen vid slutet av 1980-talet. Hushållen "tål" i dagsläget en högre skuld/inkomstkvot än om räntan är kring 10–14 procent som under början av 1990-talet¹.

Hushållens soliditet relativt god fortfarande

Ett mått på skuldsättningsgraden som torde vara relevant som soliditetsmått är *skulderna satta i relation till totala finansiella tillgångar*², se vidstående diagram. Här jämförs två stockstorheter men då skulderna främst består av bostadslån är de i första hand kopplade till de reala fastighetstillgångarna. Finansiella tillgångar är endast belånade i relativt liten grad. Enligt finansmarknadsstatistiken är lånestocken med finansiella instrument som säkerhet bara omkring 20 mdkr.

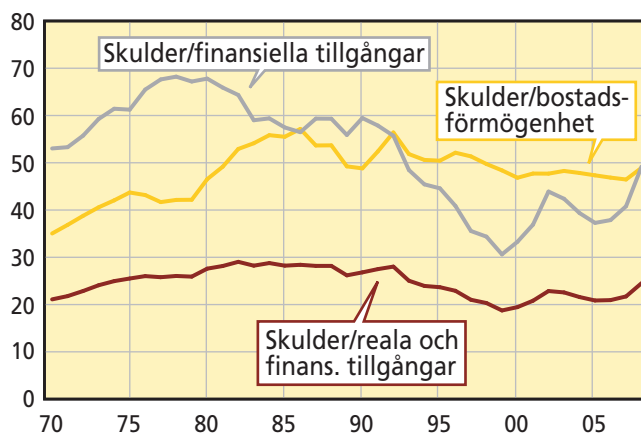
Mot den bakgrunden är därför kvoterna skulder i relation till reala fastighetstillgångar eller skulder i förhållande till den totala balansomslutningen mera relevanta soliditetsmått. För hushållssektorn betyder det senare skulder som andel av de totala tillgångar, det vill säga finansiella och reala fastighetstillgångar. Dessa tre typer av soliditetsmått redovisas i diagrammet.

Vad säger då de tre skuldkvotmått? Kvoten *skuld/finansiella tillgångar* stiger påtagligt under 1970-talet till närmare 70 procent 1980 men sjunker sedan tillbaka till cirka 60 procent 1990. Nedgången sammanhänger till stor del med utvecklingen på aktiemarknaden; börskurserna steg ännu snabbare än den påtagliga skuldökning som skedde i slutet av 1980-talet, se nästa avsnitt. Nedgången av kvoten under 1990-talet beror dels av minskad skuldsättning under åren 1991–1995, dels på den starka börsuppgången, inte minst i slutet av decenniet. Under 2000-talet har kvoten stigit från drygt 30 till 40 procent och senast förra året till cirka 50 procent. Slutsatsen blir att detta mått på skuldsättningsgraden inte heller är utan brister. Skulderna är inte så nära relaterade till de finansiella tillgångarna utan täljare och

nämnamnare kan ibland utvecklas åt olika håll utan inbördes samband. Däremot kan det fortfarande vara relevant i viss mån för det ekonomiska beteendet i det att det beskriver en "inverterad" förmögenhetseffekt.

Hushållens skulder i relation till finansiella, reala och totala tillgångar

Procent

Källa: Finansräkenskaperna, SM NF 9501 samt egna beräkningar

Data t.o.m. 2008

Skuldsättningsmättet *skulder/bostadsförmögenhet* är dock en relation mellan två stockstorheter som hör närmare ihop. Bostadsförmögenhet är här definierad som hushållens byggnader, tomtmark och bostadsrättsandelar. Denna kvot kan ses som en typ av makroekonomiskt mått på den genomsnittliga skuldsättningsgraden i relation till hushållens bostadsbestånd. Men som nämnts består skulderna inte bara av bostadsskulder utan cirka 25 procent är skulder för andra ändamål. Andelen bostadslån har stadigt ökat över tiden. Enligt de uppskattningar som kan göras var cirka 40 procent av de totala skulderna bostadslån 1980. Efter avregleringen steg andelen kraftigt till 60 procent på 1990-talet. Under 2000-talet skedde slutligen ytterligare en expansion av bostadskrediterna som för upp andelen över 70 procent. Trots detta uppvisar detta mått på skuldsättningsgraden en svagt sjunkande tendens från mitten av 1980-talet och fram till 2007. De två senaste observationerna 2008 och första kvartalet 2009 visar på en uppgång till drygt 50 procent.

Det tredje skuldkvotmåttet i diagrammet, *Skulderna som andel av de totala tillgångarna*, är ett slags motsvarighet till det mått på soliditet som är vanligt i företagsekonomiska analyser. Då nämnaren är både finansiella och reala fastighetstillgångar blir resultatet en kombination av de två andra kvotmått. Den bild som framtonar är att hushållens soliditet försämrades (skuldsättningsgraden steg) under 1970-talet, låg kvar på ungefär samma nivå på 1980-talet varefter soliditeten förbättrades till omkring 20 procent under slutet av 1990-talet och början av 2000-talet. Den minskade soliditeten (ökade skuldsättningsgraden) de senaste åren är en kombination av fortsatt stigande skuldsättning och nedgång på börsen.

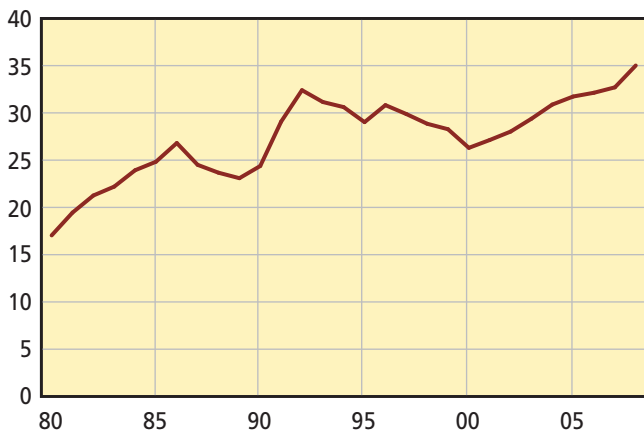
1 5 procents bostadsränta före skatt blir 3,5 procent efter skatt. Realräntan efter skatt blir då ca 1,5 procent.

2 Det bör observeras att tillgångarna i princip är marknadsvärderade. Fastigheter och vissa finansiella tillgångar, främst aktier och fonder, kan innehålla betydande implicita skatteskulder och således vara övervärderade. Detta bör beaktas vid tolkningen av relationstal med tillgångar i nämnaren.

Hushållens belåningsgrad stiger till högre och högre nivåer

I nedanstående diagram beskrivs ett bättre mått på *belåningsgraden*, nämligen bostadsskulder i relation till bostadsförmögenheten. Liksom tidigare är bostadsförmögenheten summan av byggnader, tomtmark och bostadsrätter. Skulderna är lån med småhus och bostadsrättsandelar som säkerhet¹. Troligen är vissa av borgens- och blancoskulderna också fastighetsrelaterade, vilket betyder att den genomsnittliga belåningsgraden mätt på detta sätt kan ligga något i underkant. Samtidigt är ungefär en fjärdedel² av hushållens fastighetsägare helt utan skulder, vilket betyder att belåningsgraden för de övriga ligger klart högre än i diagrammet.

Hushållens genomsnittliga belåningsgrad
Procent

Källa: Sparbarometern samt
Finansmarknadsstatistiken. BKN

Data t.o.m. 2008

Som framgår av diagrammet steg belåningsgraden under loppet av 1980-talet från knappt 20 procent till 25–30 procent. Kurvan visar huruvida bostadslåneskulderna ökar snabbare än fastighetspriserna eller inte. I början av 1980-talet sjönk fastighetspriserna medan skulderna steg. Efter avregleringen 1985 steg skulderna ännu snabbare men ändå långsammare än fastighetspriserna. Under krisåren på 1990-talet minskade både skulder och fastighetspriser men skuldnedgången blev inte lika snabb. Belåningsgraden steg alltså.

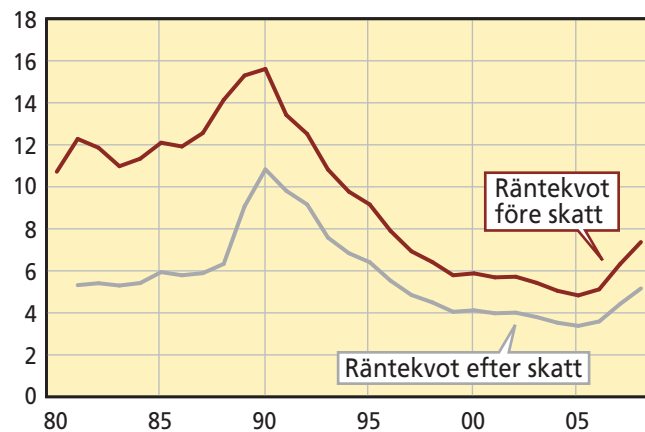
Under senare delen av 1990-talet låg kvoten relativt stabil men under 2000-talet har belåningsgraden ökat kontinuerligt till allt högre höjder. Trots att fastighetspriserna har stigit mycket kraftigt – cirka 85 procent från 2000 till 2008 – skuldsätter sig hushållen i en ännu snabbare takt. Den genomsnittliga belåningsgraden steg därmed från knappt 30 procent till cirka 35 procent. Enligt Finansinspektionen³ är belåningsgraden för dem som har lån i medeltal 58 procent, men 13 procent av småhusen har en belåningsgrad som är högre än 80 procent. Motsvarande siffra för bostadsrättsinnehavare är 22 procent. De allra mest högbelånade med över 90 procents belåningsgrad svarade för en andel av utlåningen på 4 respektive 8 procent. Om bostadspriserna faller framöver kommer således en inte oväsentlig andel av ägare till småhus och bostadsrätter att närma sig 100 procents belåningsgrad.

Av naturliga skäl har yngre hushåll den högsta belåningsgraden, cirka 75 procent i åldersgruppen upp till 35 år enligt Finansinspektionens undersökning. De yngre bankkunderna har ju mindre sparat kapital och måste därför lånefinansiera sina bostadsköp. De har inte heller hunnit amortera ned sina lån eller hunnit få så stor värdeökning på sin bostad. Låntagare i åldersgruppen 35–50 år har klart lägre belåningsgrad på 55–60 procent, medan låntagare över 50 år har hunnit amortera ned lånen ännu mer.

Skuldtjänstgraden fortfarande låg jämfört med 1990-talet

Även om belåningen är uppe i taknocken kan husägare bo kvar om inkomsterna räcker till att klara av räntor och amorteringar. För hushållssektorn skulle även en annan parallell med företagsekonomisk kassaflödesanalys kunna göras. Ett liknande nyckeltal för hushållssektorn utgör den så kallade *skuldtjänstknoten*, det vill säga räntor och amorteringar i relation till de löpande inkomsterna. Ett näraliggande mått är kvoten mellan räntebetalningar och disponibla inkomster, ränteknoten. Här är det flödesstorheter som jämförs med varandra i både täljare och nämnare, vilket är mer relevant från analytisk synpunkt än den tidigare beskrivna kvoten mellan skulder och disponibelinkomst. Eftersom skattereglererna för skuldräntor är av så stor betydelse så bör räntorna räknas efter skatt (jämför den tidigare redovisningen av realränta efter skatt). I diagrammet nedan återges hushållens räntekvot både före och efter skatt. Den senare återfinns i Riksbankens stabilitetsrapporter⁴.

Hushållens räntekvot före och efter skatt
Procent av disponibel inkomst

Källa: Nationalräkenskaperna och
Riksbanken

Data t.o.m. 2008

Räntekvoten före skatt steg under 1980-talet särskilt efter avregleringen 1985 och svarade då för som mest för 15–16 procent av de disponibla inkomsterna. Nedgången därefter

1 Källa: Bengt Hansson, Statens Bostadskreditnämnd, BKN:s marknadsrapport i maj 2009.

2 Källa: Bengt Hansson, BKN.

3 Finansinspektionen: Utvecklingen på bolånemarknaden, 2009:7.

4 Riksbankens stabilitetsrapport i juni 2009.

följer av de sjunkande nominella låneräntor i kombination med minskad skuldsättning. Räntekvoten efter skatt beskriver den reella ekonomiska belastningen för hushållen av räntebetalningarna. Den generösa avdragsrätten för skuldräntor framgår att skillnaden mellan kurvorna är betydligt större före 1990 än efter. Räntekvoten efter skatt fördubblades under 1980-talet från 5–6 procent till 10–11 procent av de disponibla inkomsterna. Det är svårt att säga vad som ska betraktas som normalt men det torde ligga i närheten av vad som registrerats sedan senare delen av 1990-talet, det vill säga 4–5 procent. Under 2008 låg kvoten strax över 5 procent av de disponibla inkomsterna. Detta är då kanske i överkant av vad som är "normalt", men ändå klart lägre än under början av 1990-talet.

Enligt Riksbankens senaste stabilitetsrapport i juni 2009 förväntas räntekvoten efter skatt sjunka tillbaka något de kommande åren. Detta förutsätter då dels att boräntorna förväntas vara fortsatt låga ett bra tag framöver, dels att hushållens disponibla inkomster fortfarande väntas öka. Banken räknar också med en tydlig inbromsning i utlåningstillväxten ned mot 2–3 procent per år samt fallande bostadspriser.

Riksbankens allmänna slutsats är att betalningsförmågan i hushållssektorn generellt sett kommer att vara god de kommande åren. De stresstest banken gjort visar samtidigt att betalningsförmågan försämras hos hushållen med de lägsta inkomsterna. Dessa svarar dock för en mycket liten del av skuldstocken, bara några få procentenheter. Hushållen med högst inkomster¹ står för hela 57 procent av skulderna. Merparten av dessa hushåll har god flexibilitet och betalningsförmåga för att klara av stigande boräntor och andra löpande utgifter. Riksbanken konstaterar dock att en källa till oro är att andelen hushåll som inte klarar att täcka sina löpande kostnader också har ökat i gruppen med högst inkomster.

Sammanfattning och slutsatser

Under de senaste åren har hushållen fortsatt att öka sin skuldsättning trots den allvarliga krisen i ekonomin. Ökningstakten har visserligen bromsats upp något det senaste halvåret, men ligger fortfarande på en relativt hög nivå, 8–9 procent. Som en följd har därför den genomsnittliga skuldsättningsgraden i hushållssektorn stigit enligt flertalet av de mått som redovisats i denna artikel.

- Det vanliga måttet, hushållens skulder i förhållande till disponibla inkomster, har stigit till rekordhöga 150 procent, vilket är betydligt över toppnivån i slutet av 1990-talet. Här jämförs dock hela skuldstocken med flödesstorheten inkomster under ett enstaka år. Eftersom räntorna är så mycket lägre nu än för 15–20 år sedan, blir emellertid jämförelser över tiden missvisande. Skattereglerna var också helt annorlunda vid den förra toppen.
- Hushållens skulder kan också sättas i relation till BNP eller till nationalinkomsten. Skuldkvoten till BNP har

stigit cirka 75 procent, också det rekordnivå. Ökningen visar att hushållens skulder ökat snabbare än BNP. Samma invändningar som i förgående kan riktas även mot detta mått.

- Skuldkvotsmått där skulderna sätts i relation till stockar av finansiella, reala eller totala finansiella och reala tillgångsvärden är olika typer av soliditetsmått. Kvoten skulder/finansiella tillgångar förändras främst i takt med börskurserna och det skedde till exempel en tydlig ökning när börskurserna föll under 2007 och 2008. En motsvarighet till företagsekonomiska soliditetsmått är skulder i relation till totala tillgångar. Detta mått visar på en viss uppgång de senaste åren men är dock lägre än tidigare historiska toppnivåer.
- Merparten av hushållens upplåning är till bostadsändamål. Därför är det analytiskt mest relevanta måtten skulder i förhållande till bostadsförmögenheten eller ännu bättre kvoten bostadsskulder/bostadsförmögenhet. Det senare är belåningsgraden i hushållens bostadsstock. Belåningsgraden har ökat trendmässigt sedan början av 1980-talet, inte minst under de senaste tio åren och uppgick till 37 procent vid utgången av första kvartalet 2009. Det kan förefalla betryggande lågt men man måste väga in att en fjärdedel av hushållen inte har skulder. För de som har lån är belåningsgraden knappt 60 procent och för yngre hushåll är den betydligt högre, cirka 75 procent.
- De senaste årens låga boräntor gör att hushållens skuld-tjänstgrad är betydligt lägre än under början av 1990-talet. Hushållens räntekostnader efter skatt i förhållande till de disponibla inkomsterna, räntekvoten, har stigit något under de senaste åren men från en historiskt låg nivå.

Slutsatsen är att skuldsättningsgraden i hushållssektorn förefaller att ha närmat sig smärtgränsen jämfört med vad som borde gälla vid normala finansieringsförhållanden. Tillgången till krediter är god trots finanskrisen och bolåneräntan rekordlåg, vilket har livat upp bostadsmarknaden jämfört med i höstas. Någon större nedgång i ökningstakten för utlåningstillväxten har inte noterats hittills och skuldsättningsgraden kommer därför knappast att gå ned mycket på kort sikt. Framöver finns det framför allt tre risker som kan drabba hushåll med mycket hög skuldsättningsgrad; fallande priser på bostadsmarknaden, stigande kostnader för boräntor och ökad arbetslöshet. Om detta inträffar samtidigt kommer andelen hushåll med betalningssvårigheter tveklöst att öka. För de hushåll som hamnat i skuldfällan kan det bli fråga om påtvingade husförsäljningar i allt högre grad. Hushåll med högre inkomster och finansiella tillgångar klarar givetvis lättare av en skuldanpassning. Det troliga makroekonomiska utfallet är att det kommer att ske en minskning av hushållens skuldsättningsgrad i en situation med normaliserade finansieringskostnader på bostadsmarknaden.

¹ I diagram 2:10 i Riksbankens stabilitetsrapport indelas hushållen i fem inkomstgrupper.

Nya tidsserier för finansräkenskaperna

Finansiella stockar och flöden i ett längre perspektiv

Numera finns längre tidsserier över finansräkenskaperna publicerade i statistikdatabasen. Tidigare fanns serier från år 1995. En komplettering har gjorts med äldre serier för åren 1970 till 1997. Dessa visar finansiella tillgångar och skulder, samt finansiellt sparande¹ uppdelat på olika samhällssektorer. I ett längre perspektiv framgår tydligt den stigande aktiviteten på finansmarknaden som en följd av avreglering, samt ökad internationalisering och värdepapperisering.

Efterfrågan på lån fluktuerar kraftigt över tid

I finansräkenskaperna finns information över den finansiella utvecklingen uppdelat på samhällssektorerna finansiella företag, icke-finansiella företag, hushåll inklusive deras icke vinstdrivande organisationer, offentlig sektor samt utlandet. Det längre perspektivet visar på en kraftigt ökad aktivitet och betydande ökning av stocken. Nedan presenteras ett par finansiella händelser i ett längre perspektiv i syfte att belysa den långsiktiga utvecklingen.

Avregleringen på den svenska kreditmarknaden 1985 då utlåningsräntorna släpptes fria samtidigt som utlåningstaket

avskaffades ledde till en kraftigt ökad utlåning. År 1989 avvecklades även valutaregleringen, vilket ökade graden av internationalisering. Den totala lånestocken, inklusive finansiell leasing, fördubblades mellan dessa år hos de finansiella företagen². Detta syns tydligt i diagrammet över utlåningen redovisad som transaktioner. Efter skattereformen 1990–1991 då hushållen drabbades av kraftigt höjda realräntor³ skedde en dramatisk nedgång i låneefterfrågan. Det reala sparandet som tidigare varit förmånligt övergick till ett nu mer förmånligt finansiellt sparande. Huspriserna föll och hushållen amorterade i betydligt högre utsträckning än tidigare. Diagrammet visar dock att det inte var förrän 1993 som de finansiella företagens lånestock mot samtliga sektorer minskade för att efter år 1994 åter växa. Även IT-kraschen i början av 2000-talet lämnade vissa spår, med ett par års avtagande tillväxttakt. Den kraftiga ökningen av ut-

1 Finansiellt sparande definieras i finansräkenskaperna som summan av transaktioner för finansiella tillgångar minus summan av transaktioner för skulder.

2 Definieras som banker och kreditinstitut, Riksbanken inkluderad.

3 Se vidare Sveriges Ekonomi – statistiskt perspektiv detta nummer, Hushållens tillgångar och skulder.

Längre tidsserier i finansräkenskaperna publicerade

Finansräkenskaperna är en del av nationalräkenskapssystemet och behandlar de finansiella aktiviteter som sker i samhällsekonomin. Syftet med finansräkenskaperna är att ge information om finansiella tillgångar och skulder samt finansiellt sparande och finansiell förmögenhet för olika samhällssektorer. Finansräkenskaperna visar var i samhällsekonomin finansiella överskott och underskott uppstår, hur överskotten placeras och hur underskotten finansieras. Till exempel belyser de utvecklingen av hushållssparandet och hushållens finansiella förmögenhet. Vidare används de också för beräkningen av det konvergenskriterium för EMU som avser den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld i procent av BNP – även benämnd Maastrichtskulden.

Sedan tidigare har finansräkenskaperna för åren 1995–2008 funnits tillgängliga i Statistiska Centralbyråns statistikdatabas. Statistikdatabasen har nu kompletterats med äldre serier som tidigare endast funnits publicerade i Statistiska meddelanden. De nypublicerade äldre serierna innehåller uppgifter för finansiella transaktioner¹ från år 1970 och ställningsvärden² från år 1980. En begränsning i de äldre serierna är att information om motsektor saknas. Det går således att se hur stora skulder och tillgångar en sektor har, men inte till vilken sektor sektorn står i skuld alternativt har tillgodohavanden emot.

Det finns ett tidseriebrott mellan vissa serier varför åren 1995–1997 är överlappande. Enligt förordningen ESA 95³ som infördes 1995 skall alla tillgångar och skulder tas upp till marknadsvärde. Det gäller framför allt skillnader i värdena för utestående obligationer och certifikat. Tidigare var dessa nominellt värderade. Andra betydelsefulla skillnader mellan nya och gamla serier är att sparandet i tjänstepensioner (kollektiva försäkringar) ingår som tillgång i hushållssektorn och skuld i försäkringssektorn i de nya serierna men inte i de gamla. Vidare redovisas all in- och utlåning mellan finansiella företag i en post i den gamla versionen (svenska finansinstitut).

En annan skillnad gäller redovisningen av monetärt guld och särskilda dragningsrätter, SDR, i internationella valutafonden. I enlighet med rekommendationerna (ESA 95) ska dessa endast räknas som tillgångar. I de gamla serierna imputerades guld och SDR som utlandets skulder i finansräkenskaperna. Slutligen finns vissa skillnader då de äldre serierna inte är reviderade, vilket medför att de innehåller större osäkerhet.

1 Transaktioner definieras som förändring i köp och försäljning av finansiella tillgångar och skulder, rensat från värdeförändring, mellan två tidpunkter.

2 Ställningsvärden definieras som finansiell nettoförmögenhet och finansiella tillgångar samt skulder per den sista dagen på året.

3 Europeiska Nationalräkenskapssystemet.

låningen som därefter följde bröts förra året. Trots inbromsningen i ekonomin med fallande BNP sista kvartalet 2008 ökade ändå lånestocken med 463 miljarder i fjol vilket dock var 50 miljarder lägre än 2007.

Finansiella företags utlåning Transaktioner. Miljarder kronor

De icke-finansiella företagen innehar hos de finansiella företagen något större låneskulder än hushållen. Statens andel ligger endast runt 5 procent av den totala stocken av lån, vilket beror på att staten i större utsträckning använder sig av statsskuldsväxlar och obligationer för upplåning. Trots en ökad grad av internationalisering har utländska investerare nu inte högre låneandel än i början av 1990-talet. Utlandets andel har under de senaste två decennierna varierat mellan 5 och 10 procent av den totala lånestocken i de svenska finansiella företagen.

Upplåningen för de icke-finansiella företagen

I diagrammet visas de icke-finansiella företagens transaktioner i räntepapper, där räntepapper definieras som certifikat och obligationer.

Räntepapper, icke finansiella företag Transaktioner. Miljarder kronor

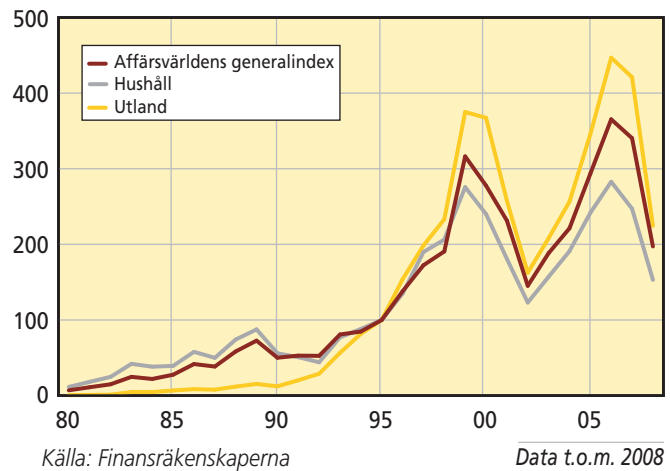

De icke-finansiella företagens upplåning med hjälp av räntepapper har fått allt större betydelse och följer samma mönster som företagens upplåning. I förhållande till "vanliga" lån ter sig räntepapprens andel låg, men de har under det senaste decenniet fått allt större betydelse. I debatten om finanskrisen det senaste dryga halvåret har företagscertifikaten fått en framträdande roll då marknaden för dem i stort sett upphörde och företag tvingades söka andra finansieringsalternativ. Detta är något som syns ännu tydligare i kvartalsdata.

Ökat utländskt aktieinnehav

Under 1980-talet var investeringar i reall kapital gynnat via låg beskattning och hög inflation. Skattereformen 1990–1991 ändrade på det och intresset för finansiellt sparande ökade. Hushållens tillgångar i aktier ökade kraftigt. Deras tillgångar steg från 100 miljarder år 1991 till 750 miljarder sju år senare. Utlandets ägande i svenska aktier var länge relativt lågt. År 1993 fördubblades innehavet av svenska börsnoterade aktier från året dessförinnan och sedan slutet av 1990-talet har utlandet varit den klart största institutionella placerarsektorn. Värdet på hushållens aktieportfölj har mindre svängningar än index, samtidigt som utlandet fluktuerar något mer.

Tillgångar i aktier och börskurs Index 1995=100

Kontaktperson: Caroline Ahlstrand, 08-506 943 33

Offentliga sektorns sparande och skuld i lågkonjunktur

Tidigare i vår rapporterades den offentliga sektorns sparande och bruttoskuld till EU-kommissionen. Medlemsländernas finansiella sparande får i normalfallet inte vara lägre än -3 procent av BNP och bruttoskulden får inte överstiga 60 procent av BNP för att vi ska klara konvergenskraven. Sverige har klarat dessa gränser med god marginal de senaste åren. För 2008 var sparandet 2,5 procent och bruttoskulden 38,0 procent av BNP.

EU:s medlemsländer ska två gånger per år rapportera den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld, den s.k. Maastrichtskulden, samt den offentliga sektorns finansiella sparande till EU-kommissionen. Rapporteringen består av dels utfallsdata baserad på officiell statistik, dels prognoser. SCB har hela ansvaret för leverans av den förstnämnda delen, det vill säga utfallsdata, medan finansdepartementet svarar för prognoserna i rapporteringen. Med dessa mått bedöms hur medlemsländerna efterlever Maastrichtfördragets, och senare stabilitets- och tillväxtpaktens, mål om att främja ekonomiska framsteg, uppnå en väl avvägd och hållbar ekonomisk utveckling samt åstadkomma en stark samordning av de offentliga finanserna i EU-länderna. Rapporteringen benämns Excessive Deficit Procedure (EDP) och kan översättas med "förfarandet vid alltför stora underskott". Sverige står utanför valutaunionen men deltar ändå i stabilitets- och tillväxtpakten¹.

Stabilitets- och tillväxtpakten genomgick för några år sedan en översyn i syfte se över kraven i pakten. Gränsvärdena för finansiellt sparande och bruttoskuld gäller fortfarande men numer tas också hänsyn till exempelvis den offentliga budgeten över konjunkturcykeln, skuldnivå och varaktigheten av en period med låg ekonomisk tillväxt. Historiskt har det varit en del problem med att efterleva pakten bland annat eftersom några länder systematiskt gått med höga budgetunderskott².

Sveriges senaste rapportering enligt konvergenskraven

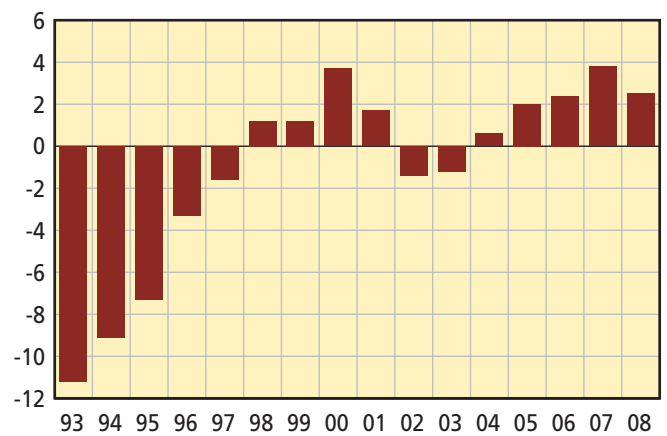
Vid den senaste EDP-rapporteringen i april rapporterade Sverige ett budgetöverskott för perioden 2005–2008 på mellan 2,3 och 3,8 procent av BNP. Bruttoskulden i relation till BNP sjönk från 51 procent 2005 till ungefär 38 procent för år 2008. Den första prognosen för år 2009 visar i stället på ett offentligt finansiellt underskott på knappt 3 procent av BNP och en ökad bruttoskuld från 38 till drygt 43 procent

1 <http://www.regeringen.se/sb/d/2583>

2 http://en.wikipedia.org/wiki/Stability_and_Growth_Pact

av BNP. Sverige närmar sig enligt den första prognosen för 2009 alltså gränsvärdena för den offentliga sektorns finansiella sparande, men i en period av låg eller negativ ekonomisk tillväxt liksom många andra länder. BNP-utvecklingen i Sverige minskade med 0,2 procent 2008 och Konjunkturinstitutets marsprognos för år 2009 visar på en BNP-utveckling med -3,9 procent för att sedan bli positiv år 2010 med 0,9 procent.

Offentliga sektorns finansiella sparande Procent av BNP

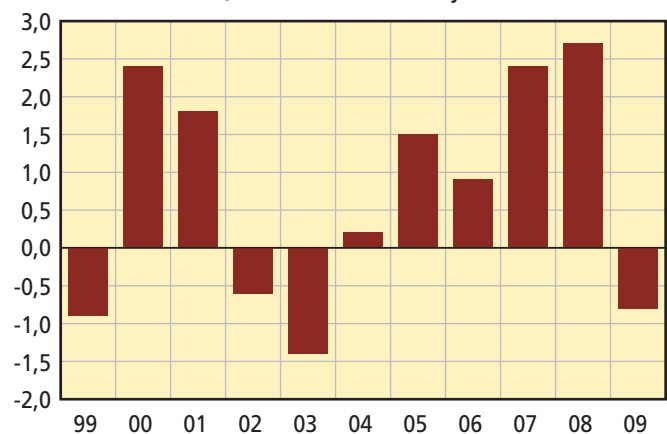

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. 2008

Anmärkning: I båda diagrammen används nationalräkenskapernas definition av finansiellt sparande. Denna definition överensstämmer inte helt med de föreskrifter som reglerar rapporteringen till EDP. Definitionsskillnaderna uppgår till mellan -0,4 och 0,2 procentenheter för respektive år.

Offentliga sektorns finansiella sparande Procent av BNP, första kvartalet varje år

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. första kvartalet 2009

Rapportering enligt konvergenskraven i andra länder

Totalt sett uppvisade sju medlemsländer budgetöverskott under 2008, och Sverige, Finland och Danmark var tre av dessa. Några länder, däribland Italien, Frankrike och Tyskland, hade en högre skuld än 60 procent av BNP.

Offentliga sektorns finansiella sparande och bruttoskuld enligt EDP

Procent av BNP. Aprilrapportering 2009

		2005	2006	2007	2008	2009
Euroområdet	Finans. sparande	-2,5	-1,3	-0,6	-1,9	
	Bruttoskuld	70,0	68,3	66,0	69,3	
EU 27	Finans. sparande	-2,4	-1,4	-0,8	-2,3	
	Bruttoskuld	62,7	61,3	58,7	61,5	
Sverige	Finans. sparande	2,3	2,5	3,8	2,5	-2,7
	Bruttoskuld	51,0	45,9	40,5	38,0	43,4
Danmark	Finans. sparande	5,2	5,2	4,5	3,6	-0,1
	Bruttoskuld	37,1	31,3	26,8	33,3	30,4
Finland	Finans. sparande	2,8	4,0	5,2	4,2	-1,9
	Bruttoskuld	41,4	39,2	35,1	33,4	40,0
Frankrike	Finans. sparande	-2,9	-2,3	-2,7	-3,4	
	Bruttoskuld	66,4	63,7	63,8	68,0	
Tyskland	Finans. sparande	-3,3	-1,5	-0,2	-0,1	-2,9
	Bruttoskuld	67,8	67,6	65,1	65,9	69,7
Storbritannien f/y data	Finans. sparande	-3,5	-3,1	-2,7	-2,8	
	Bruttoskuld	39,9	41,9	42,7	43,2	

Källa: Eurostat news release 56/2009 - 22 April 2009

BNP visade positiva utvecklingstal för flertalet EU-länder under 2008. För EU27 totalt uppgick BNP till 0,9 procent. Av länderna i tabellen ovan var det Sverige och Danmark som hade negativ BNP-utveckling år 2008. Till följd av den globala krisen väntas 2009 bli ett extremt dåligt tillväxtår. BNP-prognoserna för 2009 visar negativa utvecklingstal för samtliga EU-länder (förutom Cypern), och för EU27 totalt förväntas volymutvecklingen av BNP bli -4,0 procent år 2009. För länderna i tabellen ovan förväntas BNP-utvecklingen uppgå till mellan -3,0 (Frankrike) till -5,4 (Tyskland) för år 2009¹. Det finns alltså mycket som pekar på att situationen kommer att förvärras under 2009 och troligen kommer flertalet länder att falla utanför konvergenskraven.

Internationellt arbete

På EU-toppmötet i Paris oktober 2008 lanserades en europeisk åtgärdsplan med syfte att få alla länder att agera enhetligt och kraftfullt för att återupprätta förtroendet och funktionen i de finansiella systemen. Åtgärdsplanen stöds av samtliga medlemsländer i EU². Sedan dess har länderna träffats vid ett flertal tillfällen för att diskutera den pågående krishantering och ländernas olika stödpaket.

The Committee for Monetary, Financial and Balance of Payments statistics (CMFB) startade under hösten en arbetsgrupp, ledd av EU:s statistikorgan Eurostat, för att identifiera och klassificera de olika typer av bank- och marknadsstöd som de finansiella aktörerna nu erhåller från den offentliga sektorn. Arbetsgruppens uppdrag är vidare att ge ut riktlinjer för hur olika stödåtgärder ska registreras i såväl nationalräkenskaper som EDP-rapportering. En rapport väntas vara klar under våren 2009.

1 <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&plu gin=1&language=en&pcode=tsieb020>

2 http://unstats.un.org/unsd/statcom/statcom_09/seminars/global_fi nancial_seminar/eurostat/Eurostat%20-%20Financial%20Turmoil%20-%20ESS%20Action%20Plan.pdf

EU följer nu än mer noggrant varje lands EDP-rapportering och begär också in extra information om vilka stödåtgärder som förekommer i olika länder, allt för att säkerställa en korrekt registrering av påverkan på den offentliga sektorns sparande och bruttoskuld.

Hur registreras stödåtgärder i nationalräkenskaperna?

Precis som under 90-talets finanskris förekommer nu ett flertal statliga stödåtgärder till de finansiella institutionerna. Dessa stödåtgärder registreras på ett eller annat sätt i nationalräkenskaperna och påverkar det finansiella sparandet och bruttoskulden på olika sätt enligt det regelverk som nationalräkenskaperna följer, Europeiska Nationalräkenskaps-systemet, ENS 95 samt EU-rådets regleringar för EDP.

Offentliga stödåtgärder till de finansiella institutionerna

- garantiprogram för skuldförbindelser
- insättningsgarantier
- lån
- kapitaltillskott
- likviditetsstöd

Ett *garantiåtagande* i sig innebär inte någon registrering i nationalräkenskaperna och påverkar därför inte det finansiella sparandet eller bruttoskulden. Om garantin däremot faller ut och utbetalningar sker registreras denna som en kapitaltransferering i de reala nationalräkenskaperna med följdnoteringar i finansräkenskaperna, vilket drar ned statens finansiella sparande. Inom ramen för EDP rapporteras dock ett flertal uppgifter om garantier i olika tilläggstabeller för att visa på *potentiell* påverkan på det offentliga finansiella sparandet eller bruttoskulden.

I nationalräkenskaperna förs de avgifter som de finansiella institutionerna betalar till *insättningsgarantin* som en produktionskatt. De nya avgifterna för *garantiprogrammet för skuldförbindelser* kommer däremot att registreras som en statlig försäljning, dvs. de finansiella institutionerna betalar för en tjänst. Avgifterna kan teoretiskt registreras antingen som en skatt eller som en avgift. För att avgiften ska betraktas som köp/försäljning av en tjänst krävs enligt ENS att den som betalar ska få en motprestation för sin betalning. En skatt karaktäriseras bland annat av att man inte får någon direkt motprestation för betalningen, men gränsdragningen är i flera fall inte entydig. Det offentliga finansiella sparandet påverkas med lika mycket oavsett om transaktionen registreras som statlig skatteintäkt eller statlig försäljning.

Ett *lån* registreras i finansräkenskaperna som en förändring av tillgångar och skulder men påverkar inte det finansiella sparandet annat än i form av framtida räntebetalningar på lånet. Lånen måste i nationalräkenskaperna emellertid prövas om det är en fråga om normala lån på marknadsmässiga grunder där långivaren förväntar sig att få tillbaka sina utlånade pengar eller om det är ett "dolt" stöd som istället borde registreras som en kapitaltransferering.

Kapitaltillskott registreras på olika sätt i nationalräkenskaperna beroende på syfte. Om till exempel ett aktieköp (nyemission) förväntas generera framtida avkastning registreras detta som en finansiell transaktion vilket inte påverkar det finansiella sparandet. Om samma aktieköp istället syftar till att täcka en organisations förluster (utan något investeringsperspektiv) ska detta registreras som en kapitaltransferering från stat till finansinstitution, vilket påverkar den offentliga sektorns sparande och bruttoskuld negativt.

Det är svårt att mäta och fånga upp nya företeelser i ekonomin samt att korrekt återspegla dessa i statistiken och i turbulenta tider dyker ofta nya företeelser upp och problem upp. Problem med datakvalitet kan uppstå på flera olika sätt: ökat antal konkurser, svårt att fånga kraftiga svängning-

ar i valutor och räntor liksom värderingsproblem avseende finansiella instrument. Hur ska transaktioner kunna redovisas till marknadsvärde om marknaden inte fungerar? Det finns inga enkla svar på dessa frågor utan istället handlar det om att bevaka händelseförlopp och försöka göra bedömningar av olika fall med hjälp av de manualer och regelverk som finns tillgängliga.

Kontaktperson: Katarina Johansson, 08-506 940 57

Excessive Deficit Procedure (EDP)

EU:s medlemsländer ska två gånger per år rapportera den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld, den så kallade Maastrichtskulden, samt den offentliga sektorns finansiella sparande till EU-kommissionen.

Med dessa mått bedöms hur medlemsländerna efterlever Maastrichtfördragets mål om att främja ekonomiska framsteg och uppnå en väl avvägd och hållbar ekonomisk utveckling. Rapporteringen benämns Excessive Deficit Procedure (EDP) och kan översättas med "förfarandet vid alltför stora underskott".

Enligt några av de så kallade konvergens- eller Maastrichtkriterierna, får medlemsländerna inte ha ett budgetunderskott på mer än 3 procent av BNP och den offentliga sektorns bruttoskuld får inte överstiga 60 procent av BNP. Rapportering till EU-kommissionen samt publicering sker sista mars och sista september varje år.

Konvergenskriterierna regleras i stabilitets- och tillväxtpakten. Pakten syftar till att förstärka samordningen av de offentliga finanserna i EU-länderna och främja en sund ekonomisk utveckling. Sverige står utanför valutaunionen men deltar ändå i Stabilitets- och tillväxtpakten. Sverige kan ges rekommendationer om hur de offentliga finanserna kan förbättras om konvergenskriterierna inte uppfylls men kan inte tvingas betala böter.

Utöver information om den offentliga sektorns sparande och bruttoskuld redovisas också uppgifter om den offentliga sektorns investeringar och räntor samt detaljerade uppgifter om garantier,

skuldavskrivning, kapitaltillskott, utdelningar, militär utrustning, värdepapperisering, sale-leasebackaffärer etc.

Flera svenska myndigheter är involverade i beräkningarna: Statistiska centralbyrån, Ekonomistyrningsverket, Finansdepartementet och Riksgäldskontoret.

Den definition av finansiellt sparande som används i nationalräkenskaperna enligt Europeiska Nationalräkenskapssystemet, ENS 95 överensstämmer inte helt med de föreskrifter som reglerar rapporteringen till EDP. Skillnaden består i de räntebetalningar som uppkommer till följd av räntor på skuldbytesavtal (swappar) och framtida räntebindningsavtal (forward rate agreements) samt en nominellt värderad, istället för marknadsvärderad, bruttoskuld, eftersom det är detta belopp som ska betalas när skulden förfaller.

Mer information finns här:

Offentlig ekonomi

http://www.scb.se/Pages/PublishingCalendarViewInfo_____259923.aspx?PublObjId=11164

EDP-tabeller och dokumentation

http://www.scb.se/Pages/Product_____197976.aspx

EDP-tabeller 2005–2008 (Reviderad 2009-04-22)

http://www.scb.se/statistik/NR/NR0108/EDP_Inventory_2007.pdf

Eurostat Government Finance Statistics and EDP

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/government_finance_statistics/introduction

Summary

Weaker labour market

During the first quarter, the decreasing production had a clear effect on the labour market, with lower employment and higher unemployment. The gross domestic product for the first quarter this year was 6.5 percent lower than for the first quarter of 2008; the main reason for the decline was the large decrease in exports. Sweden was among the countries in European Union where GDP declined the most. For the European Union the drop in GDP was 4.5 percent.

The large decrease in GDP occurred already in the fourth quarter last year when GDP decreased by 5.0 percent compared to the previous quarter, seasonally adjusted. The decline during the first quarter this year was 0.9 percent, which was considerably slower than previously. However, it should be noted that the sharp fluctuations in the economy that have taken place during the last quarters mean that great care must be observed when interpreting the seasonally adjusted figures. Comparatively large revisions of the outcome for the preceding quarters during 2008 have taken place since the release of statistics of the fourth quarter, as a result of a modified method for seasonal adjustment. First and foremost, the outcome of the fourth quarter has been considerably revised downwards, while the preceding quarters now show a more positive development than before.

The main reason for the extremely poor growth was the global economic crisis and the drop in international demand. The decline in demand had a large effect on investment goods, which is very important for Swedish exports. Adjusted for import content, exports stood for about 70 percent of the total loss of demand in the economy. Most importantly, the exports of motor vehicles plunged heavily, as well as the exports of steel and other metals. Signs also indicate that Swedish exports have dropped more than the total world exports. Furthermore, the exports of services declined in the first quarter. However, the decrease was quite small compared to the drop in exports of goods, and the exports of services still held back the downturn of the total exports. Imports also decreased sharply, but not to the same extent as exports. The drop in imports was mainly due to the gradually weaker Swedish investment growth but also to lower household consumption and falling exports – even exports have considerable import content. The weaker Swedish currency has probably contributed to the rise of foreign visitors' purchases in Sweden and also to the marked decline of consumption abroad by Swedish citizens.

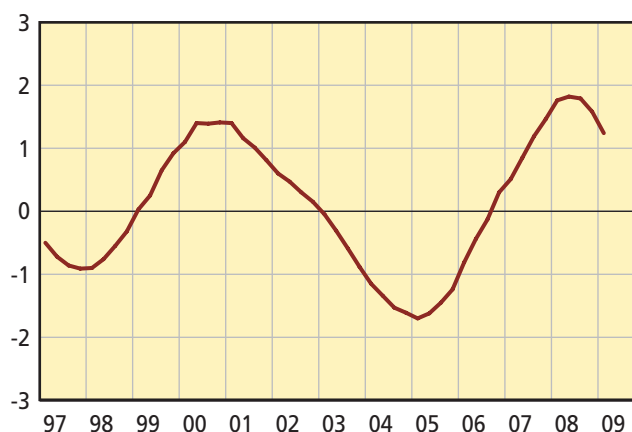
The cautiousness among households that could be observed even during the fourth quarter remained and household

consumption, as a result of this, continued downwards in spite of a fair growth of disposable income. As a consequence, the household savings rate was very high, which was the case even during the preceding quarter. Gross capital formation also fell sharply. Previously investments financed by leasing have neutralized the decline, but in the first quarter these investments also fell sharply. At the same time housing investments fell dramatically by 24 percent. In contrast, government investments showed quite another picture and rose by slightly more than 6 percent compared to the level the corresponding quarter previous year.

The only parts of the expenditure side GDP that gave a positive contribution to GDP change was the total government consumption and the local government investments.

Employment gap

Employment in relation to the long term trend.
Percent

Source: Short Term Employment
Data up to and including first quarter 2009

A new feature of the economic situation was that the poor performance in the first quarter also affected the labour market in a very visible way. Employment showed a clear decline at the same time as unemployment increased markedly. In both cases the development was least favourable for men. The number of notices of layoffs remained at the very high level that was reached in the preceding quarter and there are indications that a comparatively large share of the notices of layoffs will result in layoffs in the current economic situation. At the same time it can be noted that the employment gap was still positive. The employment level was 1.2 percent higher during the first quarter than the level according to the trend. During the first quarter 2005 – the last time the economy was at the bottom – employment was down to 1.7 percent below the trend level.

Ansvarig utgivare:

Monica Nelson Edberg

Frågor om innehållet i denna publikation kan ställas till:

Leif Munters, redaktör	08-506 945 09
Caroline Ahlstrand	08-506 943 33
Bo Bergman	08-506 945 42
Martin Daniels	08-506 942 64
Olle Djerf	08-35 44 27
Claes-Håkan Gustafson	019-17 61 19
Hans-Olof Hagén	08-506 944 66
Tomas Thorén	08-506 941 46

Medskribenter:

Katarina Johansson, nationalräkenskaper 08-506 940 57

Grafisk form och webbpublicering:

Monica Andersson	08-506 943 62
Arne Orrgård	08-506 950 73

Förfrågningar kan även göras via e-post med adress: förnamn.efternamn@scb.se.

Sveriges ekonomi – Statistiskt perspektiv

ISSN 1653–3828

URN:NBN:SE:SCB-2009-A28TI0902_pdf (pdf)